

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra ázijských štúdií

Magisterská diplomová práca

**APLIKOVANIE FREUDOVEJ
PSYCHOANALYTICKEJ TEÓRIE NA
HOMOSEXUALITU V DIELE *SPOVEĎ MASKY*
OD JUKIA MIŠIMU**

PSYCHOANALYTICAL FREUDIAN APPROACH APPLIED
ON THE HOMOSEXUALITY IN THE NOVEL *CONFESSION
OF A MASK* BY YUKIO MISHIMA

Vypracovala: Veronika Glassová

Vedúci práce: Mgr. Sylva Martinásková

Olomouc, 2011

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Akademický rok: 2010/2011

Studijní program: Filologie
Obor/komb.: Anglická filologie - Japonská filologie (AF-JA):
Forma: Prezenční

Podklad pro zadání DIPLOMOVÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA:	OSOBNÍ ČÍSLO:
Bc. GLASSOVÁ Veronika	Honce 154; Štítník	F090208

TÉMA ČESKY:

Aplikovanie Freudovej psychoanalytickej teórie na homosexualitu v diele *Spoved' masky* od J. Mišimu

TÉMA ANGLICKY:

Psychoanalytical Freudian approach applied on the homosexuality in the novel *Confession of a Mask* by Y. Mishima

VEDOUCÍ PRÁCE:

Mgr. Sylva Martinásková – ASJ

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

Cieľom tejto práce je pomocou aplikovania Freudovej psychoanalýzy prispieť k pochopeniu hlavnej postavy diela *Spoved' masky* (následne i autora, keďže dielo má čiastočne autobiografický charakter). Z vybraného diela sa táto diplomová práca bude zameriavať najmä na homosexualitu a jej odhaľovanie/zapieranie. Použité budú metódy a terminológia špecifická pre Freuda a jeho prívržencov.

V úvode práce bude stručne charakterizovaný prínos Freuda a jeho teórie k vývoju modernej literárnej kritiky. Dôležité budú i reakcie Japonska na tento kritický smer, a teda i vplyv, ktorý mohol predstavovať pre Mišimu pri tvorbe jeho diela. Hlavnú časť práce bude tvoriť rozbor diela, na ktorý budú použité rôzne aspekty psychoanalytickej teórie. Zároveň budú priebežné výsledky tejto analýzy aplikované na Mišimov život.

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

Primárna literatúra:

Mishima, Yukio - *Confessions of a Mask*

Sekundárna literatúra:

Freud, Sigmund:

- *The Ego and the Id*

- *Interpretation of Dreams*

- *Psychopathology of Everyday Life*

- *Sexuality and The Psychology of Love*

- *Three Contributions To the Theory of Sex*

Dean, Tim and Christopher Lane - *Homosexuality and psychoanalysis*

Piven, Jerry - *The Madness and Perversion of Yukio Mishima*

Prehlasujem, že som túto magisterskú diplomovú prácu vypracovala samostatne a uviedla úplný zoznam citovanej a použitej literatúry.

V Olomouci dňa

Anotácia

V tejto magisterskej diplomovej práci budú najprv detailne opísané a vysvetlené teórie psychológa a psychiatra Sigmunda Freuda, ktoré súvisia s ľudským sexuálnym vývojom. Základom práce bude detailné rozobratie autobiografického diela *Spoved' masky*, ktoré napísal Jukio Mišima v roku 1948, so zameraním sa na homosexualitu hlavnej postavy. Špecifická terminológia psychoanalýzy a vzory sexuálneho vývoja, ktoré vytvoril Freud, pomôžu vysvetliť priebeh homosexuálneho vývoja od detstva až do dospelosti, dôvody a následky takéhoto sexuálneho správania. Záver práce bude tvoriť komparácia života hlavnej postavy *Spovede masky* a života Jukia Mišimu, a tým bude možné pochopiť Mišimovo správanie aj po období, ktoré bolo popísané v tomto diele. Sexuálne pocity a ich represia vedú k vzniku neurotického správania a iných porúch, ktoré mohli ovplyvniť Mišimovo konanie medzi inými aj jeho samovraždu v roku 1970.

Kľúčové slová

psychoanalýza, homosexualita, inverzia, Sigmund Freud, Jukio Mišima, *Spoved' masky*, *Kamen no kokuhaku*, Oidipovský komplex, identifikácia, sexuálny objekt

Annotation

The beginning of this thesis will include a detailed description and explanation of theories formed by psychiatrist and psychologist Sigmund Freud, which are connected to the human sexual behavior. The main part of the thesis will be formed by the analysis of the autobiographical novel *Confession of a Mask*, which was written by Yukio Mishima in 1948. The main focus of the analysis will be the homosexual orientation of the main protagonist. The psychoanalytical concept of the sexual development and the specific terminology will be used to explain the progress of homosexuality from the early childhood until the adulthood, its roots in early experiences and its influence upon human behavior. The final part of the thesis will contain the comparison of the main character of the novel with the author Yukio Mishima. The result of this comparison will be used to explain Mishima's behavior after the period described in the novel, because the repression of sexual feelings can lead to neuroticism or other psychological disorders, which may also have influenced Mishima's death.

Key words

psychoanalysis, homosexuality, inversion, Sigmund Freud, Yukio Mishima, *Confession of a Mask*, *Kamen no kokuhaku*, Oedipal complex, identification, sexual object

Pod'akovanie

Predovšetkým sa chcem poďakovať vedúcej diplomovej práce Mgr. Sylve Martináskovej za jej odborné vedenie, pripomienky a návrhy súvisiace s diplomovou prácou. Taktiež za trpezlivosť a množstvo času, ktoré mi venovala pri zodpovedaní otázok ohľadne teoretického obsahu práce i výsledného konceptu práce.

OBSAH

EDIČNÁ POZNÁMKA.....	9
ÚVOD.....	10
1. SIGMUND FREUD A HOMOSEXUALITA.....	13
1.1. FREUDOVE HOMOEROTICKÉ VZŤAHY	13
1.1.1. Sigmund Freud a Wilhelm Fliess.....	13
1.1.2. Sigmund Freud a Alfred Adler, Wilhelm Stekel.....	15
1.1.3. Sigmund Freud a Szándor Ferenczi.....	16
1.1.4. Sigmund Freud a Carl Gustav Jung.....	17
1.2. FREUDOVE PSYCHOANALYTICKÉ DIELA A HOMOSEXUALITA	19
1.2.1. Tri eseje o teórii sexuality.....	19
1.2.1.1. Homosexualita a bisexualita	19
1.2.1.2. Sadizmus a masochizmus	21
1.2.1.3. Vývoj sexuality v detstve a v puberte	22
1.2.2. Ja a Ono	25
1.2.3. "O niekoľkých neurotických mechanizmoch pri žiarlivosti, paranoji a homosexualite"	28
1.2.4. Davová psychológia a analýza Ja	29
1.3. ZHRNUTIE	32
2. ANALÝZA SPOVEDE MASKY APLIKOVANÍM PSYCHOANALYTICKEJ TEÓRIE.....	34
2.1. DETSTVO – PREDGENITÁLNE OBDOBIE	34
2.1.1. Identifikácia.....	35
2.1.2. Voľba objektu.....	37
2.1.3. Sexuálne pudy.....	38
2.2. PUBERTA – GENITÁLNE OBDOBIE	39
2.2.1. Vplyv masy a prejavy davového spôsobu myslenia.....	40
2.2.1.1. Identifikácia s davom a prijatie spoločného ideálu.....	40
2.2.1.2. Vzťah k ženskému pohlaviu	41
2.2.1.3. Autohypnóza.....	42
2.2.2. Voľba objektu.....	43
2.2.2.1. Voľba objektov mužského pohlavia.....	44
2.2.2.2. Voľba objektov ženského pohlavia	45
2.2.3. Identifikácia.....	46
2.2.4. Tri zložky psychiky.....	47
2.2.5. Pudy.....	48
2.3. POST-PUBERTÁLNE OBDOBIE	49

2.3.1. Objekty	49
2.3.1.1. Ženské objekty.....	49
2.3.1.2. Mužské objekty	51
2.3.2. Tri zložky psychiky.....	52
2.3.4.1. Ono	52
2.3.4.2. Nad-ja	52
2.3.4.3. Ja.....	53
2.4. SPOVEĎ MASKY A MAGNUS HIRSCHFELD.....	54
2.5. ZHRNUTIE	56
3. POROVNANIE JUKIA MIŠIMU S PROTAGONISTOM <i>SPOVEDE MASKY</i>.....	58
3.1. OBDOBIE PRED DRUHOU SVETOVOU VOJNOU	58
3.1.1. <i>Detstvo Jukia Mišimu</i>	58
3.1.1.1. Nacu Nagai – stará mama	59
3.1.2. <i>Pubertálne obdobie Jukia Mišimu</i>	60
3.1.2.1. Šizue Haši – matka	60
3.1.2.2. Azusa Hiraoka – otec	61
3.1.2.3. Prvé prejavy homosexuality	62
3.1.3. <i>Dospelosť Jukia Mišimu</i>	63
3.2. OBDOBIE PO DRUHEJ SVETOVEJ VOJNE.....	63
3.2.1. <i>Mišimova homosexualita</i>	63
3.2.2. <i>Mišimovo manželstvo</i>	64
3.2.3. <i>Mišimova samovražda</i>	65
3.2.4. <i>Mišima a sadomasochizmus</i>	67
3.2.5. <i>Mišima a neuróza</i>	68
3.3. ZHRNUTIE	71
ZÁVER	73
SUMMARY	76
BIBLIOGRAFIA	77

Edičná poznámka

- Poradie japonských mien bude v celej práci prispôsobené poradiu používanom v prácach písaných v slovenskom jazyku, tj. meno – priezvisko (s výnimkou poznámok pod čiarou, pretože v prípade, že sú k menu priradené aj znaky poradie bude priezvisko – meno).
- Práca bude obsahovať slovenskú transkripciu japonských mien, názvov i výrazov. Menej používané japonské výrazy sú pre lepšiu zrozumiteľnosť v texte vyznačené písmom typu kurzíva.
- V bibliografii sú japonské zdroje prepísané slovenskou transkripciou (okrem primárnej literatúry, kde je zachovaná pôvodná transkripcia nemeckého prekladu).
- Názvy diel, citácie a parafrázy sú preložené do slovenského jazyka autorkou bakalárskej práce, pokiaľ nie je uvedené inak, alebo pokiaľ sa nejedná o oficiálny preklad .

Úvod

Cieľom tejto magisterskej diplomovej práce je analýzou diela Jukia Mišimu¹ *Spoved' masky*² rozobrať detstvo a dospievanie protagonistu so zameraním sa na dôvody vzniku jeho homosexuality a jej prejavy. Pomocou rozkladu protagonistových spomienok a skúseností na časti a postupným skúmaním súvislosti je možné vytvoriť obraz prostredia, ktoré ovplyvnilo vytvorenie homosexuálnej sexuálnej orientácie. Zámerom je taktiež pomocou tejto analýzy preskúmať sexuálny vývoj autora, pretože tento román je považovaný za autobiografický a fakty súvisiace s hlavným hrdinom majú pôvod v Mišimovom živote.

Analýza prebehne na základe teórií, ktoré na skúmanie sexuality vytvoril Sigmund Freud – zakladateľ psychoanalýzy. Jeho koncept sexuálneho vývoja je vhodný na rozbor tohto diela, pretože medzi prvými zdôrazňoval význam detstva na celkovú sexualitu jedinca, a v tomto románe je práve detstvo a ranné spomienky dominantnou zložkou obsahu. Práce Freuda boli inovatívne taktiež ohľadne homosexuality, pretože vyvracali zaradenie homosexuality medzi choroby či degenerácie.

Záver práce bude obsahovať vytvorenie paralel medzi Mišimom a protagonistom jeho románu. Autorov život, najmä jeho zvláštne aspekty, budú objasnené pomocou interpretovania výsledkov analýzy.

V prvej kapitole práce budú stručne charakterizované vzťahy Sigmunda Freuda, ktoré mali spolu s niektorými lekáorskými prípadmi, značný vplyv na formulovanie psychoanalýzy. Homoerotický sklon týchto vzťahov značne ovplyvnil Freudov koncept homosexuality. Ako zistil Friedrich Nietzsche, myšlienky každého filozofa sú ovplyvnené jeho vlastnou psychológiou a sú vždy do určitej miery subjektívne.³ Následne budú rozobraté aj ďalšie diela, ktorých teórie budú nevyhnutné pre detailnú analýzu románu *Spoved' masky*.

Najvýznamnejší bude celkový priebeh sexuálneho dospievania od útleho detstva až do ukončenia puberty. Najvýznamnejšou zložkou tohto vývoja je Oidipovský komplex, takže značný priestor bude venovaný práve tomuto javu a s ním súvisiacej

¹ Mišima Jukio – 三島 由紀夫, (1925-1970)

² jap. *Kamen no kokuhaku* (假面の告白)

³ vid' Walter Arnold Kaufmann, *Nietzsche, philosopher, psychologist, antichrist* (Princeton University Press, 1974) 79.

identifikácií i objektovej voľbe. Rozobraté budú taktiež i varianty klasického priebehu Oidipovského komplexu. Popísané bude aj delenie homosexuálne orientovaných jedincov podľa pretrvávania tohto typu sexuálnej orientácie, a tiež vplyvy prameniace z výchovy, ktoré spôsobujú jej vytvorenie.

Počas analýzy budú veľmi dôležité i jednotlivé zložky ľudskej psychiky, ktoré riadia ľudské konanie a myslenie na základe špecifických princípov. Tieto tri zložky – *Ono, Ja, Nad-ja* ovládajú prípadne obmedzujú činnosť základných ľudských pudov. Ale funkcia týchto častí sa dostáva v dave jedincov pod vplyv davového myslenia, ktorý potom špecifickým spôsobom ovláda psychiku jednotlivca. Prominentným sa stáva spoločenský pud, ktorý získava prevahu nad individuálnymi potrebami jedinca, ktorý sa potom prispôbuje vo veľkých skupinách ľudí spoločným cieľom.

Psychoanalytický prístup k sexualite hlavnej postavy *Spovede masky* je použitý aj v eseji Takea Okuna, ktorý rozanalyzovaním vzniku a priebehu Oidipovského komplexu hlavného hrdinu dospel k objaveniu existencie špecifického typu Oidipovského komplexu, ktorý je typický výlučne pre Japonsko. Jedná sa o tzv. typ „dieťa starej matky,“⁴ ktorého spúšťacím mechanizmom je nadmerná fixácia starej matky na vnúča, ktoré sa stáva akousi kompenzáciou namiesto syna (syn zaujal predtým otcom obsadené miesto objektu, pretože voči svojmu manželovi pociťovala stará mama odpor).⁵

Pod vplyvom výchovy starej matky sa mladý hrdina pozeral na svet jej očami, a preto protagonista sústredil svoje libido, ktoré malo sadistickú povahu, na objekty drsných, statných a nevzdelaných mužov, jeho typom naopak neboli roztomilí krásavci. Na základe túžby identifikovať sa so starou matkou prebehla aj identifikácia s kúzelníčkou Tenkacu a kráľovnou Kleopatrou. Táto identifikácia sa prejavila zameraním sa na mužných mladíkov (pretože práve takýto typ bol ich objektovou voľbou). Agresívne predstavy a túžby hlavnej postavy zraňovať sexuálne objekty prisudzuje autor eseje skrytej nenávisti voči otcovi, ktorá súvisí s Oidipovským komplexom.⁶

⁴ obásanko (おばあさん子)

⁵ vid' Takeo Ókuno, "Kamen no kokuhaku – Mišima bungaku no kaku." *Mišima Jukio densecu* (Tókjó: Šinčóša, 2000) 250-252

⁶ vid' Ókuno 249-252

Najväčšia časť diplomovej práce bude tvorená rozborom diela *Spoved' masky*, ktoré obsahuje spomienky hlavného hrdinu na obdobie od narodenia až do skorej dospelosti. Jukio Mišima v románe rozoberá myšlienky a pocity protagonistu vo vzťahu k rodine a spoločnosti. Mišima sa sústreďí na detstvo pod vplyvom výchovy starej mamy, ktoré vychádza zo skutočného Mišimovho života. V diele opisuje sexuálne fantázie a pocit odlišnosti, ktoré sa začínajú objavovať už v útlom veku hlavnej postavy.

Analýza diela bude rozdelená na niekoľko období podľa Freudovho rozdelenia sexuálneho vývoja. Každé obdobie sa vyznačuje špecifickým výberom sexuálnych objektov i špecifickými fantáziami, ktoré súvisia s konkrétnymi udalosťami jednotlivých období.

Záverečná časť práce sa bude venovať komparácií dostupných informácií o Mišimovi so životom protagonistu *Spovede masky*. Základom tohto porovnania budú výsledky analýzy románu aplikované na Mišimu, a tým retrospektívne umožnia analýzu jeho života. Po dovŕšení sexuálnej dospelosti bude definitívna sexuálna orientácia skúmaná v období Mišimovej dospelosti, ktoré už nie je popísané v *Spovedi masky*.

1. Sigmund Freud a homosexualita

1.1. *Freudove homoerotické⁷ vzťahy*

Freudov osobný postoj voči homosexualite ovplyvnilo najmä blízke priateľstvo s Wilhelmom Fliessom a Carlom Gustavom Jungom. Vzťahy Freuda a jeho objektov je možné zaradiť do dvoch kategórií. Prvou bol tzv. otcovsko-synovský vzťah, v ktorom Freud zastával úlohu otca – učiteľa. Druhým typom boli vzťahy, ktoré boli charakteristické intímnym priateľstvom s erotickým podtónom.

Vzťah otca a syna predstavoval Freudovu snahu o nájdenie ďalších prívržencov psychoanalytickej psychológie, ktorí by po ňom prevzali vedenie. Zo strany študentov sa často jednalo o ambiciózne snahy získať popularitu pomocou známosti s Freudom, alebo o prejav neuróz, ktoré sa vyznačovali prehnanou túžbou po uznaní. Freud vyhľadával známosti s mužmi podobných záujmov nie len preto, že potreboval diskutovať o nových teóriách, o pacientoch, ale aj z dôvodu, aby mal blízku osobu, ktorej sa môže zdôveriť so svojimi pocitmi, slabosťami a výsledkami sebaanalýzy. V týchto prípadoch nahrádzali muži miesto Freudovej manželky, ktorej sa takýmto spôsobom vyspovedať nemohol.

1.1.1. *Sigmund Freud a Wilhelm Fliess*

Wilhelm Fliess, nemecký špecialista v oblasti otorinolaryngológie,⁸ sa zoznámil s Freudom počas jesene 1887, keď navštívil Freudove prednášky vo Viedni. Fliess sformoval niekoľko teórií, podľa ktorých je vzťah medzi nosom a sexuálnymi orgánmi veľmi významný. Priekopnícky bol aj jeho koncept psychickej a biologickej periodicity. Taktiež uznával teóriu vrodenej bisexuality, ktorá ovplyvnila aj Freudove teórie o sexualite.⁹

Vývoj ich vzájomného vzťahu prebiehal prevažne cez listovú korešpondenciu a niekoľko stretnutí. Freud ustanovil Fliessa do pozície dôverníka, ktorému sa zveril s množstvom osobných problémov, opisoval mu svoje slabosti a predstavy, predstavil

⁷ „Homoerotika je nežné priateľstvo medzi bytosťami rovnakého pohlavia a je výraznejšie u mužov než u žien. Je to uspokojivý pocit kamarátstva, priateľstva, sú to ušľachtilo sublimované sexuálne pudy.“ {Michal Čermoušek, *Sigmund Freud: dobyvatel nevědomí* (Praha: Paseka, 1996) 40.}

⁸ otorinolaryngológia je ušné, nosné a krčné lekárstvo

⁹ vid' Georg Markus. *Sigmund Freud a tajemství duše: životopis*. Trans. Eva Červinková (Praha: Paseka, 2002) 84.

mu zárodky svojich psychologických názorov, dokonca s ním konzultoval liečbu pacientov. Takýto otvorený prístup bol pre Freudovu povahu značne atypický, pretože Freud prijímal kritiku a nesúhlas len veľmi ťažko.¹⁰

Freud v jednom zo svojich listov Fliessovi ako prvému spomenul svoj zhoršujúci sa zdravotný stav – bolesti v hrudi, arytmiu. O Fliessovi sa vyjadroval ako o svetle, ktoré ho zachránilo pred tmou. Ich priateľstvo ale značne ochladlo v roku 1904, keď Fliess obvinil Freuda, že prezradil Fliessove teórie o vzťahu medzi charakterom a príťažlivosťou (najmä vzťah medzi ženským a mužským aspektom charakteru) počas sedení so svojim pacientom a zároveň profesorom psychológie Hermannom Swobodom, ktorý ich ďalej predal filozofovi Ottovi Weiningerovi (ktorý napísal knihu s podobnou tematikou). Po tomto incidente, okrem niekoľkých náhodných stretnutí, neboli v ďalšom kontakte.¹¹

Freud počas tvorby psychoanalytických téz vychádzal i z výsledkov analýzy seba samého. Zistil, že jeho vzťah k Fliessovi obsahoval homoerotický element, ktorý ale nemal homosexuálne naplnenie. Týmto zistením si Freud uvedomil svoj sklon inklinovať k osobám rovnakého pohlavia, a tým i nebezpečenstvo zrodzenia ďalších homoerotických pocitov.¹²

V jednom liste Fliessovi spomína svoj sen z roku 1898, ktorý neskôr nazval „My son the Myops“¹³ a rozoberal ho aj v diele *Interpretácia snov (Die Traumdeutung)*. V tomto sne bolo nutné ukryť deti z Ríma do bezpečia, a tým zachrániť židovský národ. Freud sedel pri bráne vedľa fontány, neznáma žena prináša dvoch chlapcov, ktorých odovzdáva ich otcovi stojacemu vedľa Freuda. Freud nie je ich otcom, ale podľa podobnosti je zrejmé, že aspoň jeden z nich je jeho synom. Tento oxymoron sa vysvetľuje tým, že Freud v tomto sne stelesňuje matku. Okrem interpretácie tohto sna ako obavy Freuda zo súčasnej situácie Židov a jeho súvislosť so sionizmom, má značne homosexuálny podtext. Freud Fliessovi ešte pred týmto snom spomínal starší sen,

¹⁰ vid' Černoušek 37.

¹¹ vid' Peter Gay, *Freud: a life for our time* (New York: N.Y. Anchor Books, 1989) 86 – 87, 154 – 156.

¹² vid' Černoušek 39 – 40.

¹³ Význam slova *myops* odkazuje na grécky pojem *myopia* (krátkozrakosť) a *myope* je osoba trpiaca krátkozrakosťou. Použitie tohto slova vo vzťahu k vlastnému synovi vyjadruje Freudovu obavu, že jeho syn bude vedomostne a inteligenčne krátkozraký (resp. zaostalý až hlúpy). {Marthe Robert and Ralph Manheim, *From Oedipus to Moses: Freud's Jewish identity* (Taylor & Francis, 1977) 119.}

v ktorom sa mu splnila túžba stretnúť sa s Fliessom v Ríme. Podľa Freuda táto túžba pochádza ešte z čias jeho detstva, keď sa stotožňoval s postavou Hannibala ako židovského hrdinu. Hannibal, ktorý predstavuje židovskú zložku sna, túžil dobyť a vlastniť Rím (nežidovskú zložku). Freud prenáša túto Hannibalovu túžbu na svoje želanie vlastniť blízkeho priateľa – Fliessa (ktorý predstavuje nežidovskú zložku akou bol pre Hannibalov Rím). Za otca synov v tomto sne je samotným Freudom označený Fliess na základe okamžitej asociácie, pretože sen sa odohráva počas Veľkej noci a Freud si spomenul, ako sa prechádzal s Fliessom ulicami Vroclavu práve počas Veľkej noci.¹⁴

Sebaanalýza vzťahu s Fliessom trvala až do Freudovej smrti, pretože, homoerotický vzťah k Fliessovi sa premietal aj do jeho ďalších vzťahov s najvernejšími kolegami (napr. Alfred Adler, Wilhelm Stekel, Szándor Ferenczi a Carl Gustav Jung).

1.1.2. Sigmund Freud a Alfred Adler, Wilhelm Stekel

Alfred Adler a Wilhelm Stekel boli podľa Freuda Fliessovým znovuzrozením, ktorí mu ho neustále pripomínali.¹⁵ Freud k nim ale nechoval taký vrelý vzťah ako kedysi k Fliessovi, a tak ako s väčšinou svojich kolegov sa ich priateľský vzťah nakoniec skončil rozkolom kvôli psychoanalytickým teóriám.

Freud sa priznal Jungovi, že jeho vzťah s Adlerom komplikoval najmä fakt, že u neho Adler opätovne vyvolal homoerotické pocity voči Fliessovi. V roku 1911 publikoval Daniel Paul Schreber, pacient psychiatrickej liečebne s diagnostikovanou schizofróniou, knihu *Spomienky nervovo chorého*,¹⁶ ktorú sa Freud snažil analyzovať, ale v práci mu bránila vlastná interpretácia knihy, podľa ktorej trpel Schreber potlačovanou homosexualitou. Toto zistenie zároveň nútilo Freuda konfrontovať sa so svojimi spomienkami na Fliessa a ich prenosom na Adlera.¹⁷

Najprv sa objavili nezhody medzi Adlerom (šéfredaktorom *Centrálnych novín*

¹⁴ vid' Daniel Boyarin. *Unheroic conduct: the rise of heterosexuality and the invention of the Jewish man* (University of California Press, 1997) 221 – 227.

¹⁵ vid' Gay 87.

¹⁶ nem. *Denkwürdigkeiten eines Nervenkranken*

¹⁷ vid' Sander L. Gilman, *Freud, race, and gender* (Princeton University Press, 1995) 142.

psychoanalýzy)¹⁸ a Steklom (vydavateľom), ktoré vyvrcholili Adlerovým odchodom z časopisu. V roku 1911 Adler opustil aj *Viedenskú psychoanalytickú spoločnosť*¹⁹ a vytvoril si vlastnú odnož s názvom *Spoločnosť voľnej psychoanalýzy*.²⁰ O rok neskôr odišiel aj Stekel.²¹

1.1.3. Sigmund Freud a Szándor Ferenczi

Szándor Ferenczi bol veľmi špecifickým prípadom spomedzi Freudových známostí. Narodil sa v Budapešti a venoval sa štúdiu medicíny. Freudovo dielo *Interpretácia snov*²² najprv odmietol ako priveľmi vágne, no neskôr sa začal zaujímať o psychoanalýzu, prevažne o teórie Junga. V roku 1908 požiadal v liste Freuda o stretnutie, po ktorom sa z nich stali veľmi dobrí priatelia.²³

Ferenczi pochádzal z rodiny jedenástich detí, kde sa mu nedostávalo dostatočné množstvo pozornosti a lásky. Tento deficit si kompenzoval vo vzťahu k Freudovi, ktorého najprv postavil do pozície zidealizovaného učiteľa a neskôr dokonca očakával, že nahradí jeho otca. Freud po trpkých skúsenostiach s Fliessom nebol veľmi ochotný prijať túto rolu, no raz pre Ferencziho potešenie ho v liste oslovil ako svojho syna.²⁴

Po spoločnej návšteve Sicílie sa Freud vyjadril, že Ferenczi sa správa veľmi infantilne a pasívne. Občas sa správa ako žena, ktorá necháva za seba všetko robiť muža. Freud považoval svoju homosexualitu, ktorá bola vyvolaná Fliessom, za prekonanú, preto nebol schopný vyvinúť si k Ferenczimu hlbší vzťah, aj napriek jeho neustálej snahe o intimitu.²⁵

V dvadsiatych rokoch 20. storočia došlo k útlmu v korešpondencií s Ferenczim, ktorý upadal do izolácie, pretože sa snažil venovať prevažne sebaanalýze. Freud ho v listoch niekoľkokrát žiadal, aby opätovne obnovili svoj pôvodný priateľský vzťah, čo

¹⁸ nem. *Zentralblatt für Psychoanalyse*

¹⁹ nem. Wiener Psychoanalytische Vereinigung

²⁰ nem. Gesellschaft für freie Psychoanalyse

²¹ vid' Marthe Robert, *Psychoanalytická revolúcia: život a dielo Sigmunda Freuda*. Trans. Eugénia Felberová and Oľga Halmiová (Bratislava: Obzor, 1968) 228.

²² nem. *Die Traumdeutung*

²³ vid' Gay 187 – 188.

²⁴ vid' Gay 188 – 189.

²⁵ vid' Gay 275

sa im na krátku dobu podarilo. Bránil tomu najmä Ferencziho zlý zdravotný stav a odklon od Freudovej teórie o detskej sexualite. K najväčšiemu rozkolu došlo v roku 1932 po publikácii Ferencziho poslednej knihy, ktorá propagovala teóriu zvädzania, podľa ktorej sú neurózy spôsobené ponížením v detstve, napríklad sexuálnym zneužívaním (často vlastnými rodičmi) – myšlienka, ktorú Freud opustil niekoľko dekád pred Ferencziho knihou. O rok neskôr Ferenczi zomrel.²⁶

1.1.4. Sigmund Freud a Carl Gustav Jung

Carl Gustav Jung, švajčiarsky psychiater a psychoanalytik, jeden z najväčších podporovateľov a neskôr i najväčší kritik freudovskej psychoanalýzy, sa s Freudom zoznámil v roku 1906, keď mu zaslal jeden zo svojich článkov. Napriek tomu, že sa ich názory značne odlišovali, Jung sa hlboko venoval štúdiu okultizmu a nesúhlasil s Freudovými teóriami o detských traumách, Freud ho zahrnul komplimentmi a ustanovil ho do roly svojho nasledovníka, ktorý bude pokračovať v jeho stopách.

Freud neustále chválil Jungove diela a predstavoval si, ako Jung dokončí jeho prácu. V jednom liste sa dokonca vyjadril, že má Junga rád, ale naučil sa tieto pocity potlačovať, z Junga sa stal jeho najobľúbenejší „syn“. Jung, namiesto toho, aby chcel byť Freudom považovaný za rovnocenného kolegu, túto podradenú pozíciu syna prijímal²⁷

V jednom z listov v roku 1907 Jung požiadal Freuda o jeho fotografiu, Freud mu ju napokon poslal, aj keď to nepovažoval za vhodné a zo slušnosti taktiež poprosil Junga o jeho fotografiu. Jung si bol vedomý erotického podtextu takejto žiadosti. O svojich spomienkach na homosexuálnu epizódu z mladosti sa vyjadril ako o príčine odporu, ktorý cíti voči sexualite, láske i akýmkoľvek citom. Pravdepodobne kvôli Jungovmu negatívne postojom voči intimitate zostali v kontakte prevažne prostredníctvom listov. Ich priateľstvo trvalo sedem rokov. V inom liste Jung vyjadril aj svoj pozitívny pohľad na homosexualitu, ako na alternatívu pre menejcenných mužov, ktorí by sa nemuseli ženiť, pokiaľ by homosexualita nebola považovaná za negatívnu. Najmä pre jej nedostatok v neschopnosti splodiť potomstvo, čo je naopak možné

²⁶ vid' Gay 576 – 585.

²⁷ vid' Gay 201 – 202.

považovať za výhodu.²⁸

Jung sa Freudovi priznal, že jeho obdiv Freuda ako osoby i jeho práce má priam náboženský charakter, ktorý so sebou nesie určitý erotický podtón. Zároveň ale považoval takéto uctievanie za odpudivé, pretože v mladosti podľahol homosexuálnemu útoku muža, ktorého predtým obdivoval. Freud, hoci vďačne prijímal obdiv, upozorňoval Junga, že nie je vhodným objektom na uctievanie (tento postoj súvisel aj s jeho snahou vyhnúť sa opakovaniu vzťahu s Fliessom). Freud sa priznal Ernestovi Jonesovi, psychológovi a životopiscovi, že na Junga preniesol staršie homosexuálne city, ktoré prechovával voči Fliessovi, ale bol presvedčený, že je schopný sa týchto citov zbaviť.²⁹

Ich vzájomné priateľstvo komplikovala práca v podobnej oblasti, obaja sa začali sústreďovať na libido a náboženstvo. Freud kritizoval Jungov prehnaný záujem o mytológiu a jej veľmi vágne aplikovanie v psychoanalýze. Jung naopak nesúhlasil s preceňovaním libida a sexuálnej túžby. Vytvoril si odlišnú teóriu libida, podľa ktorej neurózy nesúvisia s traumami v detstve ale s incestnými túžbami v dospelosti.³⁰

V roku 1912 sa Freud a Jung stretli v Mníchove, kde sa snažili urovnať vzájomný rozkol. Na Freuda po druhýkrát prišli mdloby v Jungovej prítomnosti, tento raz ich Freud pripísal homosexuálnej zložke a potlačeným pocitom voči Jungovi. Urovanie vzťahov malo len krátku trvácnosť, pretože sa obaja psychoanalytici začali vzájomne obviňovať z neuróz, Jung kritizoval Freudovu snahu o neustále klasifikovanie ľudí ako svoje dcéry alebo svojich synov. Ponúkol sa, že je ochotný vykonať jeho psychoanalýzu, aby mu pomohol zbaviť sa komplexov. Freud v roku 1914 označil Jungove libido, ktoré sa prejavuje nedostatkom sexuálneho záujmu, ako prejav narcizmu (homosexuálny muž si vyberá ako objekt túžby sám seba, preto potom hľadá mladého muža, ktorý by k nemu pociťoval rovnakú lásku ako k svojej matke). K ich definitívnemu rozchodu došlo na Mníchovskom kongrese Medzinárodnej psychoanalytickej asociácie v septembri 1913.³¹

²⁸ vid' Ronald Hayman, *Život C.G. Junga I: Zrození psychomága (1875-1917)* (Praha: Práh, 2001) 118 – 121.

²⁹ vid' Gay 204, 276.

³⁰ vid' Hayman 177 – 192, 195.

³¹ vid' Hayman 200 – 211.

Konflikty medzi Freudom a jeho študentmi nevznikali len kvôli názorovým rozporom a Freudovej snahe udržať si svoju prominentnú pozíciu, ale aj kvôli nerovnomernosti s akou Freud rozdával svoju lásku a uznanie. Silnú náklonnosť pociťoval voči Jungovi, lásku a starostlivosť prejavoval Ferenczimu (Ferencziho ako jediného predstavil svojej rodine, pretože veril, že sa ožení s jeho dcérou).³²

1.2. Freudove psychoanalytické diela a homosexualita

Freudove vzťahy s najvýznamnejšími psychoanalytikmi mali vplyv nie len na jeho súkromný život, ale najmä na ďalší vývoj psychoanalýzy, pretože mnohé z téz, ktoré Freud sformuloval, diskutoval prevažne s najbližšími priateľmi. Okrem toho časť teórií, ktoré sa týkajú homosexuality, vychádzala z Freudovej sebaanalýzy. Jedno z prvých diel vyjadrujúce sa k téme homosexuality *Tri eseje o teórii sexuality*³³ bolo publikované v roku 1905, teda osemnásť rokov po zoznámení s Fliessom.

1.2.1. Tri eseje o teórii sexuality

1.2.1.1. Homosexualita a bisexualita

Najvýznamnejším prínosom publikácie *Tri eseje o teórii sexuality* je teória vrodenej bisexuality, ktorá hoci bola vyslovená už pred Freudom, získala na popularite až po publikácii tejto knihy. Prvý aplikoval túto teóriu na vysvetlenie homosexuality Eugène Gley v roku 1884. Ale v roku 1906 si privlastnil teóriu bisexuality ako svoju výlučnú myšlienku Wilhelm Fliess, ktorý ňou Freuda inšpiroval.³⁴

Teória bisexuality vo svojej podstate vychádza z princípu hermafroditizmu, podľa ktorého obe pohlavia majú i pohlavné ústrojenstvo opačného pohlavia, ktoré buď zakrpatelo alebo prebralo funkciu iného orgánu. Podobná teória bola aplikovaná aj na psychický aspekt sexuality, zlyhala najmä kvôli nedostatočnému množstvu jednotných prípadov, v ktorých by dochádzalo súčasne k psychickému i viditeľnému fyzickému hermafroditizmu. Keď v živote človeka dôjde k nasmerovaniu pohlavného pudu na

³² vid' Robert, *Psychoanalytická revolúcia: život a dielo Sigmunda Freuda* 231.

³³ nem. *Drei Abhandlungen zur Sexualtheorie*

³⁴ vid' Sigmund Freud, "Die sexuellen Abirrungen." *Drei Abhandlungen zur Sexualtheorie* (Leipzig und Wien: Franz Deuticke, 1922) 21.

jedno pohlavie, bisexualita sa zmení na monosexualitu (okrem prípadov pretrvávajúcej bisexuality).³⁵

V časti o sexuálnych úchyľkách sa Freud prikláňa k vrozenosti homosexuality, aj napriek v tej dobe pretrvávajúcim názorom, že homosexualitu je možné odstrániť hypnózou. Ako hlavné zdôvodnenie uvádza prípady, keď sú osoby vystavená rovnakým podmienkam a vplyvom, dochádza k rôznemu vývoju sexuálnej orientácie.³⁶

V tomto diele sa Freud postavil aj proti označeniu homosexuality ako degenerácie, pretože nespĺňa základné kritériá (okrem jediného, že degenerácia je choroba, ktorá má iný než traumatický alebo infekčný pôvod). Nepochádza totiž k poškodeniu fungovania osoby ani jej existenčnej schopnosti. Osoby s homosexuálnou orientáciou sa výrazne neodlišujú od bežnej normy. Vyzdvihuje fakt, že sa homosexuálne orientovaní jedinci často vyskytovali u vysoko rozvinutých kultúr (napr. Staroveké Grécko).³⁷

Freud rozdelil typy homosexuality (podľa jeho terminológie inverzie) na tri základné skupiny. Absolútne invertovaní sú osoby, ktorých sexuálnym objektom môžu byť výlučne len osoby rovnakého pohlavia, nikdy nie osoby opačného pohlavia. Obojako invertovaní si volia objekty oboch pohlaví. Poslednou skupinou sú príležitostne invertovaní, ktorí podliehajú vplyvu špecifických podmienok, v ktorých sa ich sexuálnym objektom dočasne stávajú osoby rovnakého pohlavia.³⁸

Objektom, teda osobou, z ktorej vychádza sexuálna príťažlivosť, môže byť u mužov muž so ženskými rysmi rovnako ako muž s typicky mužskými rysmi a charakterom. U žien, v prípade, že majú somatické a charakterové vlastnosti muža, je podľa Freuda obvykle objektom žena s výrazne ženskými rysmi.³⁹

Použitím psychoanalýzy sa zistilo, že väčšina homosexuálov bola v detstve naviazaných na ženu, prevažne matku. Preto neskôr dochádza k identifikácií seba

³⁵ vid' Freud, "Die sexuellen Abirrungen" 7 – 10.

³⁶ vid' Freud, "Die sexuellen Abirrungen" 6 – 7.

³⁷ vid' Freud, "Die sexuellen Abirrungen" 4 – 5.

³⁸ vid' Freud, "Die sexuellen Abirrungen" 2 – 3.

³⁹ vid' Freud, "Die sexuellen Abirrungen" 10 – 13.

samého so ženou, a tým sa stávajú sexuálnym objektom. Z tohto dôvodu si hľadajú ako partnera mladého muža, pre ktorého by predstavovali postavu matky.⁴⁰

Freud zastáva názor, že homosexualita a heterosexualita sú bežnou súčasťou ľudského života, heterosexualitu nie je možné považovať za normálny typ sexuálnej orientácie, pretože sexuálna príťažlivosť medzi mužom a ženou je rovnako nevysvetlená ako sexuálna príťažlivosť medzi osobami rovnakého pohlavia. Podľa výsledkov psychoanalytických sedení si každá osoba počas svojho života aspoň raz (často nevedomky) zvolila za svoj objekt osobu rovnakého pohlavia. K definitívnej voľbe sexuálneho objektu dochádza pravdepodobne až v puberte.⁴¹

Teória o bisexualite výrazne prispela k zmene postoju voči homosexuálom, pretože vysvetľovala pôvod homosexuality v obojpohlavnosti človeka. Podľa Freuda nie je heterosexualita normálnejšia než homosexualita. Bisexualita je aj podkladom pre tvrdenie, že homosexualita je vrodená, pretože voľba sexuálneho objektu nastáva už v útlom detstve, a podľa bisexuality má každá osoba možnosť vybrať si z oboch pohlaví. Aj keď sa voľba objektu môže meniť alebo môže byť vytesnená a nahradená spoločensky prijateľným variantom, ovplyvňuje sexuálny vývoj v budúcnosti a prípadný vznik psychických chorôb.

Freud sa zaslúžil aj o odstránenie zažitého stereotypu zaraďovania homosexuality medzi degenerácie alebo choroby, pretože vychádzal z histórie starších kultúr, v ktorých mnoho významných učencov, umelcov a štátnikov patrilo medzi homosexuálov, a z vlastných niekoľkoročných skúseností ako psychoanalytik, keď zistil, že homosexuálnosť nebráni v normálnom spoločenskom živote.

1.2.1.2. Sadizmus a masochizmus

V prvej eseji sa Freud venuje problematike sadizmu a masochizmu, základ jeho konceptu vychádza z prác Richarda Krafft-Ebinga.⁴² Podľa Freuda boli sadizmus

⁴⁰ vid' Freud, "Die sexuellen Abirrungen" 11 – 12.

⁴¹ vid' Freud, "Die sexuellen Abirrungen" 12 – 13.

⁴² Richarda Krafft-Ebing (1840-1902) bol rakúsko-nemecký psychiater, ktorý spochybňoval pretrvávajúci názor, že sexuálne úchyľky sú zločinom, ale prehlásil ich za choroby {Victoria Clarke, Sonja J. Ellis, Elizabeth Peel and Damien W. Riggs, *Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Queer Psychology: An Introduction* (Cambridge University Press, 2010) 8}.

a masochizmus vrodenu súčasťou každého jedinca, ktoré súvisia prevažne so sexuálnym životom, ale môžu sa prejavovať aj v inom než sexuálnom vzťahu. Jedná sa o dva protipóly – aktívny a pasívny, typicky mužský a typicky ženský.

Freud označoval sadizmom tendenciu, pri ktorej jedincovi spôsobuje uspokojenie bolesť, ponižovanie alebo zneužívanie nasmerované na sexuálny objekt. Masochizmus naopak vyjadruje rozkoš z ponižovania fyzického i psychického alebo násilia, ktoré pôsobia zo strany sexuálneho objektu. Sadizmus má korene v histórii ľudského správania a to najmä v jej mužskej časti, masochizmus je možné považovať za pokračovanie sadizmu, pretože často dochádza k jeho nasmerovaniu voči vlastnej osobe, ktorá prevezme miesto sexuálneho objektu.⁴³

V niektorých prípadoch pri extrémnom vplyve sadizmu na sexuálny život jedinca dochádza k premene sadizmu na jeho perverznú formu. Perverzia je podľa Freuda sexuálne správanie, pri ktorom dochádza k otvorenému uspokojeniu pudov, ktoré vychádzajú z *Nevedomia*. Opakom je neuróza, keď nedochádza k priamemu prejavu túžob, ale k ich potlačeniu. Pri nahromadení potlačených pudov sa môžu prejaviť ďalšie poruchy.⁴⁴

Na základe sadomasochistických teórií je možné vysvetliť násilné tendencie v sexuálnom správaní – sadizmus ako aktívna a mužská zložka ľudského konania a masochizmus ako pasívny variant, ktorý je často nasmerovaný proti vlastnej osobe, a preto je jedinec schopný spôsobovať si bolesť či sám seba ponižovať.

1.2.1.3. Vývoj sexuality v detstve a v puberte

V ďalších dvoch kapitolách knihy *Tri eseje o teórii sexuality* Freud opisuje vývoj libida a nasmerovanie sexuálnej energie v období detstva a puberty a postupnú premenu sexuality do podoby akú má v dospelosti. Práve rôzne detské úkony, ktoré sú určitou formou sexuality a detská fixácia na pocit uspokojenia, boli Freudom vyhlásené za dôležité vývinové štádium sexuálneho správania každého jedinca. Na rozdiel od väčšiny vedcov, ktorí považovali za začiatok ľudskej sexuality až obdobie puberty, Freud pozoroval prvé náznaky sexuality už v období okolo tretieho roku života (dokonca

⁴³ vid' Freud, "Die sexuellen Abirrungen" 24-25.

⁴⁴ vid' Freud, "Die sexuellen Abirrungen" 31-32

tvrdil, že deti sa už s určitou dávkou sexuality rodia). Celkový vývoj zhrnul do troch hlavných fáz podľa miesta, ktoré najvýraznejšie reaguje na sexuálnu stimuláciu. Významným objavom je aj detská voľba objektu a jej vplyv na finálnu voľbu v puberte.

Okrem ortodoxnosti v prístupe vedcov k sexualite je dôležitou príčinou zanedbávania detskej sexualite amnézia, ktorá sa vzťahuje na spomienky do šiesteho až ôsmeho roku. Amnézia funguje na podobnom princípe ako neurotické vytesnenie pocitov a spomienok.⁴⁵

Vývoj sexuálnych orgánov sa začína už v období embrya a prvé prejavy sexualite sa objavujú medzi tretím a štvrtým rokom života. Deti po narodení pociťujú sexuálne impulzy, ktoré sa občas prejavujú a tým ovplyvňujú vývoj sexualite. Táto doba patrí do latentného obdobia, ktoré predchádza puberte, teda genitálnemu obdobiu. Počas latencie je sexuálna energia využívaná prevažne na iné najmä kultúrne činnosti, pretože reprodukčná funkcia ešte nie je vyvinutá. Dochádza k sublimáciám, teda k presunu sexuálnych pudov z jedného objektu na druhý. Tieto objekty môžu pretrvať až do konca latentného obdobia, v niektorých prípadoch zostávajú objektmi aj v období genitálnom. V rámci výchovy dieťaťa sa objavujú snahy ovplyvniť voľbu objektu. Ale psychické prekážky (napr. odpor, pocit zahanbenia, morálne požiadavky spoločnosti), ktoré sa vytvárajú v tomto období a v budúcnosti brzdia a usmerňujú sexuálne pocity, sú vrodené a z časti dedičné (ovplyvnené výchovou môžu byť len čiastočne).⁴⁶

Štruktúra detskej sexualite má dve časti predgenitálnu a genitálnu. Predgenitálnu časť tvoria orálna (teda kanibalistická) a sadisticko-análna. Orálna fáza sa vyvinula z kojenia a vzťahuje sa na ďalšie aktivity spojené s cmúľaním alebo cucaním. Ide o spomienku na príjemný pocit nasýtenia, v tomto období dochádza k oddeleniu sexualite od funkcií, ktoré slúžia na udržanie života (akým je prijímanie potravy). Ďalšou fázou je fáza análna, počas ktorej je erotogénnym centrom vylučovacia sústava, ktorej vylučovaciu funkciu dieťa používa pri vyjadrení odporu voči svojmu okoliu. Podobne slúžilo jedenie, prípadne odmietanie jedla počas orálnej fázy. V tomto období, presnejšie okolo štvrtého roku, dochádza k prvým začiatkom sexualite. Keď dieťa objaví svoj pohlavný orgán, nastupuje tretia fáza, a to genitálna. Sexuálny orgán preberá

⁴⁵ vid' Freud, "Quellen der infantilen Sexualität." *Drei Abhandlungen zur Sexualtheorie* 40 – 41.

⁴⁶ vid' Freud, "Quellen der infantilen Sexualität" 42 – 45.

ukľudňovaciú úlohu a stáva sa detským nástrojom na vyjadrenie trucu alebo nesúhlasu s okolím.⁴⁷

Počas detskej sexuality sa u dieťaťa vyvíjajú pudy, ktoré vedú k slasti z predvádzania sa a pozorovania iných. Dôležitou zložkou sexuálneho pudu sa stáva krutosť, pretože pocit súcitu sa vyvíja až neskôr. Ak sa u dieťaťa prejavujú silné sklony ku krutosti voči iným osobám, v mnohých prípadoch ide o predčasnú sexuálnu zrelosť.⁴⁸

Voľba objektu prebieha v dvoch fázach, prvá voľba nastáva medzi druhým a piatym rokom, za ňou nasleduje obdobie latencie a druhá voľba začína počas puberty. Infantilná voľba má vplyv na pubertálnu voľbu a ich cieľom je dosiahnuť jednotu v objekte, ktorý uspokojí sexuálne pudy.⁴⁹ K voľbe objektu dochádza dvomi spôsobmi, prvým je znovuoobjavenie objektu z detstva a druhým je narcistický spôsob, počas ktorého je vlastné *Ja* hľadané v iných objektoch.⁵⁰

S nástupom puberty dochádza k zmene smerovania sexuálneho pudu z autoerotického na sústredenie sa na objekt túžby. Všetky sexuálne pudy sa sústreďujú na dosiahnutie nového sexuálneho cieľa, pôvodne primárne významné erotogénne zóny sa podriaďujú genitálnej oblasti.⁵¹

Freud taktiež zdôrazňuje dôležitosť vplyvu rodičov na sexuálny vývoj dieťaťa. K výberu sexuálneho objektu rovnakého pohlavia dochádza u mužov v prípade, že počas detstva boli vychovávaní výlučne otcom alebo osobou mužského pohlavia; nedostávalo sa im dostatočné množstvo materinskej nehy a citu, teda nedošlo k sexuálnemu zastrašovaniu zo strany otca. U dievčat homosexualite zabraňuje prehnaná kontrola zo strany matky, ktorá vyvoláva nepriateľský vzťah voči rovnakému pohlaviu. K častým prípadom homosexuality dochádzalo napríklad v aristokratických rodinách, kde boli synovia vychovávaní prevažne mužským služobníctvom.⁵²

⁴⁷ vid' Freud, "Quellen der infantilen Sexualität" 45 – 47, 51 – 53, 62.

⁴⁸ vid' Freud, "Quellen der infantilen Sexualität" 56 – 58.

⁴⁹ vid' Freud, "Quellen der infantilen Sexualität" 64.

⁵⁰ vid' Freud, "Die Umgestaltungen der Pubertät." *Drei Abhandlungen zur Sexualtheorie* 85.

⁵¹ vid' Freud, "Die Umgestaltungen der Pubertät" 71.

⁵² vid' Freud, "Die Umgestaltungen der Pubertät" 91 – 92.

Freudovým hlavným prínosom bolo zdôraznenie detstva na budúci vývoj sexuálnej identity. Fixácie z tohto obdobia môžu vyvolať vznik neuróz a výrazne tak ovplyvniť nie len ďalší vývoj počas puberty, ale aj definitívnu voľbu sexuálneho objektu.

Objekty z detstva sa taktiež značne odrážajú v neskoršej konečnej voľbe, ktorú môžu ovplyvniť či už priamo alebo z pozície vytesnenia. Na finálnu podobu objektu má ďalej vplyv nie len výchova, ale aj vrodené a zdedené brzdiace pudy a pocit, najmä vo forme pocitu hanby alebo odporu, ale aj spoločenské normy.

1.2.2. Ja a Ono

Ja a Ono,⁵³ Freudova zbierka esejí z roku 1923, pojednáva o ľudskej psychike a jej rozdelení na *Vedomie (Bewusstsein)*, *Nevedomie (Unbewusstsein)* a *Predvedomie (Vorbewusstsein)*. Freud uvádza tri zložky, ktoré ovládajú ľudskú psychiku a tým i konanie - *Ono (das Es)*, *Ja (das Ich)* a *Nad-ja (das Über-Ich)*. Každá z týchto zložiek ovláda ľudské myslenie podľa jedného z troch princípov (princíp reality, princíp sexuálnej túžby a princíp morálnosti). Napätie, ktoré vzniká medzi jednotlivými zložkami ľudskej psychiky pri snahe dosiahnuť uspokojenie, môže viesť k vzniku neuróz.

Freud uvádza „predstavu“ ako príklad vedomého, no táto predstava nie je po celú dobu súčasťou *Vedomia*, pretože po čase sa stáva skrytou. Túto predstavu je ale kedykoľvek možné vyvolať späť, aby sa opätovne stala súčasťou *Vedomia*. Opakom *Vedomia* je *Nevedomie*, ktorého súčasťou je *Predvedomie* (časť psychiky, ktorej predstavy sú dočasne latentné a môžu sa stať vedomými). Súčasťou *Nevedomia* sú vytesnené predstavy, ktoré je možné vyvolať do *Vedomia* len pomocou sily, resp. psychoanalýzy. Napriek tomu, že všetko vytesnené je súčasťou *Nevedomia*, *Nevedomie* nie je tvorené len vytesnenými myšlienkami.⁵⁴

Ja je súčasťou *Predvedomia*, je pod priamym vplyvom vonkajšieho sveta

⁵³ nem. *Das Ich und das Es*

⁵⁴ vid' Sigmund Freud, "Bewusstsein un Unbewusstes." *Das Ich und das Es* (Leipzig: Internationaler Psychoanalytischer Verlag, 1923) 10 – 12, 17.

a podlieha princípu reality. Reprezentuje rozum a rozvahu. Dôležitú úlohu pri fungovaní *Ja* hrajú vnemy. *Ja* sa snaží dostať pod vplyv princípu reality aj *Ono*, ktoré patrí do *Nevedomia*, je poháňané princípom túžby a predstavuje vášne. *Ono* podlieha ľudským pudom a inštinktom. *Ja* väčšinou dokáže *Ono* kontrolovať, ale v niektorých prípadoch sa musí podrobiť a nasledovať princíp slasti.⁵⁵

Ja je zložkou *Ono*, ale samotné obsahuje navyše aj *Nad-ja*. *Nad-ja* je vlastne nevedomou zložkou *Ja*, ktorá ma represívnu funkciu. Príkazy a zákazy vyslovené rodičmi, spoločnosťou či náboženstvom predstavujú akési svedomie, ktorým sa *Nad-ja* riadi. Konflikt medzi požiadavkami svedomia a činnosťou *Ja* vyvoláva pocit viny.⁵⁶

Už v útlom detstve si dieťa vyberie osobu, ktorá predstavuje sexuálny objekt. Zároveň si zvolí aj ďalšiu osobu, s ktorou sa identifikuje a chce sa jej podobat'. Za normálnych okolností sú to rodičia. Pravidelnosť voľby týchto objektov komplikuje vrodená bisexualita a Oidipovský komplex. V prípade chlapcov dochádza k voľbe objektu, ktorým sa stáva matka, tým sa zároveň identifikujú s otcom. Narastajúca sexuálna túžba po matke ako objekte vyvoláva negatívny postoj voči otcovi a snahu ho nahradiť. Pri normálnom priebehu Oidipovského komplexu dieťa vzdá túžbu po matke a identifikácia s otcom zosilnie (tým i dieťa získa mužské charakterové rysy). Dochádza aj k prípadom, keď namiesto zosilnenia identifikácie s otcom, dôjde k identifikácií s matkou (tým dieťa získa ženský charakter). V prípade dievčat sa objektom stane otec a dochádza k identifikácií s matkou. Vplyvom bisexuality je existencia častých odchýlok Oidipovského komplexu (identifikácia chlapca s matkou a dievčaťa s otcom).⁵⁷

Oidipovský komplex má vplyv na *Ja*, ktoré prejde zmenou a z jeho časti vznikne *Nad-ja*. *Nad-ja* potom kontroluje fungovanie *Ja* podľa vzoru – taký ako otec by si mal byť/ taká ako matka by si mala byť a zároveň – taký ako otec nesmieš byť/ taká ako matka nesmieš byť. Neskôr sa k tomu pridajú aj ďalšie obmedzenia, ktoré boli sformované na základe spoločenských či náboženských noriem.⁵⁸

⁵⁵ vid' Freud, "Das Ich und das Es." *Das Ich und das Es* 27 – 28.

⁵⁶ vid' Freud, "Das Ich und das Über-Ich (Ich-Ideal)." *Das Ich und das Es* 31, 44.

⁵⁷ vid' Freud, "Das Ich und das Über-Ich (Ich-Ideal)" 35 – 39.

⁵⁸ vid' Freud, "Das Ich und das Über-Ich (Ich-Ideal)" 40.

Podľa Freuda existujú dva pudy, ktoré poháňajú jednotlivé zložky psychiky, jedným je sexuálny pud a druhým smrteľný resp. deštruktívny pud. Sexuálny pud nezahŕňa len túžbu nasmerovanú na objekt alebo jej obmedzený variant, ale aj pud sebazáchovy. Deštruktívny pud sa snaží o navrátenie živého do stavu, ktorý predchádzal životu, teda do stavu bez života. Sexuálny pud spája jednotlivé zložky rozpadnutej životnej hmoty. Oba pudy pôsobia proti sebe, jeden podporuje smrť a druhý život, takže sa pokúšajú dosiahnuť kompromis v pôsobení na ľudský život.⁵⁹

Freud uvádza analogickú reprezentáciu vzťahu medzi sexuálnym a deštruktívnym pudom, podobne funguje aj polaritný vzťah medzi láskou a nenávisťou. Oba city sa môžu vzájomne transformovať, napríklad v prípade nepriateľskej rivality v mužskej/ženskej spoločnosti, ktorá vedie k homosexualite, sa pôvodný pocit nenávisť a agresie, ktorý ale nemá žiadnu možnosť na uspokojenie, zmení na lásku, tým sa zvýši aj šanca na dosiahnutie uspokojenia. Je preto možné usudzovať, že oba pudy sa môžu vzájomne pretransformovať, teda nejde o dva rôzne pudy, ale o rôzne zastúpenia toho istého pudu.⁶⁰

Existuje ale aj neutrálna energia, ktorá vzniká, keď *Ja* prijme energiu libida (sexuálnej túžby), ktorá je nasmerovaná voči sexuálnemu objektu. Potom dôjde k transformácii *Ja* a táto energia môže byť využitá na podporenie jedného z pudov, čím dochádza k ovplyvneniu toku energie a jeden pud sa mení na druhý. Táto sublimácia *Ja* poukazuje na jeho podriadenie vôli, ktorú vysielala *Ono*.⁶¹

Ja sa celkovo ocitá v podriadenej pozícii, okrem vplyvu *Ono* podlieha aj silnejšiemu *Nad-ja*, ktoré spolupracuje s *Ono*, pretože sú si bližšie tým, že sú súčasťou *Nevedomia*. *Ja*, keďže má najväčšiu kontrolu nad ľudskou činnosťou, sa snaží ovládať *Ono* a jeho túžby tak, aby boli prijateľné pre vonkajší svet. V skutočnosti ale neovláda činnosť libida, naopak slúži *Nad-ja*, vonkajšiemu svetu aj libidu (resp. *Ono*). Pri nesprávnom fungovaní vzťahov medzi zložkami ľudskej psychiky a nesprávnom rozložení pudovej energie dochádza k prejavu sa neurotických chorôb.⁶²

V prípade homosexuality dochádza k negatívnemu Oidipovskému komplexu, *Ja*

⁵⁹ vid' Freud, "Die beiden Triebarten." *Das Ich und das Es* 48 – 49.

⁶⁰ vid' Freud, "Die beiden Triebarten" 52 – 54.

⁶¹ vid' Freud, "Die beiden Triebarten" 54 – 57.

⁶² vid' Freud, "Die Abhängigkeiten des Ichs." *Das Ich und das Es* 61 – 57, 72 – 74.

sa väčšinou identifikuje s rodičom opačného pohlavia (v prípade mužov sa identifikuje s matkou a túži sa stať objektom otca/ mužov, v prípade žien ide o identifikáciu s otcom a o snahu byť objektom matky/ žien). Charakteristické vlastnosti jednotlivých pohlaví ale nemusia byť rozložené na základe tejto identifikácie, pretože nie je možné jasne stanoviť, že všetci homosexuáli mužského pohlavia sú zženštilí a lesbicky orientované ženy majú mužské črty.

1.2.3. "O niekoľkých neurotických mechanizmoch pri žiarlivosti, paranoji a homosexualite"

Naviazanosť syna na matku v detstve a ďalšie typické faktory, ktoré vedú k vzniku homosexuality, detailnejšie rozoberá Freud vo svojej eseji z roku 1922 "O niekoľkých neurotických mechanizmoch pri žiarlivosti, paranoji a homosexualite".⁶³ V tejto práci sa okrem vývoja homosexuality zaoberá aj pôvodom paranoje a rôznymi typmi žiarlivosti. Tieto neurotické formy správania majú v niektorých prípadoch pôvod v latentnej homosexualite, preto je možné považovať ich za jej sprievodný znak.

Premena, ktorá nastane po puberte u muža, ktorý sa stotožnil s matkou, si vyžaduje hľadanie nového sexuálneho objektu. Muž si objekt spravidla vyberá na základe veku, ktorý by sa mal zhodovať s vekom, v akom došlo k premene u neho. Nový objekt predstavuje pôvodného muža pred identifikáciou, tým prijíma pozíciu milovaného syna a vzťah medzi mužom a jeho objektom symbolizuje vzťah milujúcej matky a jej syna.⁶⁴

Faktory, ktoré podporujú túto voľbu, sú napr. silná fixácia na matku, ktorá zabraňuje prechodu na iný objekt ženského pohlavia; obvyklosť narcistickej voľby objektu, ktorá je jednoduchšia, než prechod k objektu opačného pohlavia; zameranie sa na mužské pohlavné orgány a ich nevyhnutná prítomnosť u sexuálneho objektu. Strach z otca a jeho konkurencie je tiež významným činiteľom pri vývoji homosexuality, pretože pri voľbe objektu rovnakého pohlavia dochádza k vyhnutiu sa konfliktu resp. konkurencie s otcom (a ostatnými osobami mužského pohlavia). V podstate ide o prejav

⁶³ nem. "Über einige neurotische Mechanismen bei Eifersucht, Paranoia und Homosexualität"

⁶⁴ vid' Sigmund Freud, "Über einige neurotische Mechanismen bei Eifersucht, Paranoia und Homosexualität." *Schriften zur Neurosenlehre und zur Psychoanalytischen Technik (1913-1926)*. (Wein: Internationaler Psychoanalytischer Verlag, 1931) 183.

kastračného komplexu (tj. obavy zo straty mužnosti).⁶⁵

Ďalším obvyklým mechanizmom pri vytvorení homosexuality je žiarlivý postoj s výskytom agresívneho správania najčastejšie voči starším bratom (prípadne iným osobám rovnakého pohlavia, ktoré sú matkou dávané za vzor), ktorí predstavujú konkurenciu v období naviazanosti na matku. Takýto nenávisťný postoj sa mohol vystupňovať až do želania smrti, ale vplyvom okolia dochádza k vytesneniu týchto pocitov (pretože pravdepodobnosť naplnenia želania smrti je nízka). Postupne sa negatívne pocity pretransformujú na pocity pozitívne a z pôvodných rivalov sa stanú prvé objekty homosexuálnej voľby.⁶⁶

1.2.4. Davová psychológia a analýza Ja

Freudova publikácia *Davová psychológia a analýza Ja*⁶⁷ bola vydaná v roku 1921. Freud sa v nej zaoberá fungovaním jedinca v skupine a následnými zmenami v jeho konaní, ku ktorým dochádza pod vplyvom skupinového myslenia. Rozoberá vznik prvého kmeňového spojenia ľudí a jeho premeny na ďalšie typy združení (napr. cirkev a armáda). Osobitne sa venuje aj fenoménu hypnózy a zaľúbenosti, ktoré sú prominentným faktorom pri ovplyvňovaní individua v skupine. V jednej z kapitol sa zaoberá identifikáciou (po ktorej dôjde k transformácii *Ja* a vytvoreniu *Nad-ja*), ktorá je hlavným určujúcim činiteľom budúceho vývoja dieťaťa.

Davová psychológia sa zaoberá vzťahom jednotlivca a väčšej skupiny, s ktorou je prepojený, ale zároveň si od ostatných jednotlivcov udržuje odstup. Takýto vzťah sa líši od vzťahov v rodine alebo v malých skupinách. Typickým znakom davu je zjavenie sa spoločenského pudu, ktorý sa vzťahuje výlučne k existencii vo väčších skupinách ľudí, v iných prípadoch zostáva ukrytý.⁶⁸

V tejto knihe vychádza základ Freudovho popisu davu a jeho správania z teórií

⁶⁵ vid' Freud, "Über einige neurotische Mechanismen..." 183 – 184.

⁶⁶ vid' Freud, "Über einige neurotische Mechanismen..." 184 – 185.

⁶⁷ nem. *Massenpsychologie und Ich-Analyse*

⁶⁸ vid' Sigmund Freud, *Massenpsychologie und Ich-Analyse* (Leipzig: Internationaler Psychoanalytischer Verlag, 1925) 2 – 4.

publikovaných v knihe *Psychológia davu*⁶⁹ francúzskeho sociológa Gustava Le Bona. Podľa Le Bona existujú špecifické idey a pocity, ktoré sa vzťahujú výlučne k mysleniu davu (a to aj v prípade, že je ten dav tvorený ľuďmi z rôznych spoločenských vrstiev, s rôznou úrovňou inteligencie, rôznym zamestnaním a pod.), pretože každý jedinec, ktorý sa stane súčasťou skupiny, koná inak, než keď sleduje len svoje individuálne záujmy.⁷⁰

Ciele jednotlivca v dave prestanú existovať a hlavnou hnacou silou sa stávajú neznáme pohnútky *Nevedomia* (v porovnaní s vedomou časťou duševného života človeka tvorí nevedomá zložka jej väčšiu časť). Prejavujú sa aj vytesnené pudové impulzy, ktoré sú zložkou *Nevedomia*. Pod vplyvom skupinovej anonymity jednotlivec stráca pocit osobnej zodpovednosti (nahrádza ho zodpovednosť skupiny) a nadobúda pocit obrovskej moci.⁷¹

Dav sa na určitú dobu stáva symbolom celej ľudskej spoločnosti, ktorá predstavuje autoritu a stanovuje tresty, preto jednotlivec môže vykonávať aj skutky, ktoré mu inak spoločnosť zakazuje.⁷²

V dave sa jednotlivec správa ako pod vplyvom hypnózy, prestáva si uvedomovať vlastné konanie a formou sugescie je mu vnútená ideológia skupiny. Človek sa stáva barbarom, správa sa podľa najprimitívnejších pudov, zdieľa hromadné nadšenie masy a dostáva sa na intelektuálnu úroveň, ktorá zodpovedá intelektu davu ako celku (väčšinou nižšiu než je jeho samostatná inteligencia).⁷³

Masa ľudí je ľahko ovplyvniteľná, impulzívna a koná s nadšením bez vyjadrenia kritiky. Záujem jednotlivca nie je možné presadiť v konkurencii masového záujmu, naproti tomu pre dav ako celok neexistuje nič nemožné alebo nedosiahnuteľné a nepozná neistotu ani pochybnosti.⁷⁴

Ďalšími dvoma typickými znakmi masy sú existencia protichodných teórií súčasne bez akéhokoľvek logického odôvodnenia a tendencia podriaďiť sa vedúcej

⁶⁹ nem. *Psychologie der Massen*, franc. *La psychologie des foules*

⁷⁰ vid' Freud, *Massenpsychologie und Ich-Analyse* 5 – 7.

⁷¹ vid' Freud, *Massenpsychologie und Ich-Analyse* 7 – 9.

⁷² vid' Freud, *Massenpsychologie und Ich-Analyse* 27 – 28.

⁷³ vid' Freud, *Massenpsychologie und Ich-Analyse* 10 – 13.

⁷⁴ vid' Freud, *Massenpsychologie und Ich-Analyse* 14 – 15.

osobnosti alebo myšlienke.⁷⁵

V kapitole venovanej davovému pudu Freud analyzuje názory britského sociológa Wilfreda Trottera, podľa ktorého existujú štyri základné ľudské pudy – pud sebauplatnenia, potravný pud, pohlavný pud a pud davový (stádový). Výlučnou vlastnosťou davového pudu je, že sa dokáže postaviť proti zvyšným základným inštinktom. Preto sa jedinec v dave správa podľa iných pravidiel a uspokojenie osobných záujmov nie je jeho primárnym cieľom.⁷⁶

Identifikácia s inou osobou sa v psychoanalýze považuje za prvý citový vzťah v živote človeka. V prípade pozitívne vyvíjajúceho sa Oidipovského komplexu si dieťa mužského pohlavia ako svoj ideál zvolí otca, ktorého chce vo všetkých aspektoch nahradiť. Tento postoj voči otcovi nie je možné považovať za znak ženskosti, naopak je to znak mužnosti. Ďalším štádiom je ustanovenie matky do pozície sexuálneho objektu. Určitú dobu tieto dva vzťahy fungujú bez vzájomných konfliktov, ale keď si syn uvedomí, že otec mu prekáža vo vzťahu s matkou, nastáva ďalšie štádium pozitívneho Oidipovského komplexu, počas ktorého syn chce otca zničiť. Okrem tohto typického priebehu existujú aj výnimky, keď namiesto vzniku negatívneho vzťahu k otcovi sa z neho stane objekt a dôjde k stotožneniu s objektom. Treťou možnosťou identifikácie je stotožnenie na základe spoločných vlastností alebo pocitov bez toho, aby osoba, s ktorou dôjde k identifikácií, bola vzorom alebo sexuálnym objektom.⁷⁷

Vo väčšine prípadov homosexuálov je chlapec dlhodobo a intenzívne naviazaný na matku. Po ukončení puberty si má zvoliť nový sexuálny objekt, ale namiesto toho sa s ňou identifikuje a hľadá objekty, ktoré by nahradili jeho pôvodné miesto (objekty, o ktoré by sa mohol starať tak, ako sa to naučil od matky).⁷⁸

Jedinci v mase, spojení pomocou identifikácie, sú schopní zachovať si určitý stupeň originality a samostatnosti. K identifikácií s ostatnými členmi davu dôjde tak, že

⁷⁵ vid' Freud, *Massenpsychologie und Ich-Analyse* 17, 20.

⁷⁶ vid' Freud, *Massenpsychologie und Ich-Analyse* 80.

⁷⁷ vid' Freud, *Massenpsychologie und Ich-Analyse* 58 – 63.

⁷⁸ vid' Freud, *Massenpsychologie und Ich-Analyse* 64.

jedinec sa vzdá svojho *Nad-ja* a nahradí ho ideálom celej skupiny.⁷⁹

Vzťah medzi *Ja* a *Nad-ja* je veľmi pevný, preto ich oddelenie spôsobuje pocit triumfu v prípade, že sa *Ja* akýmkoľvek spôsobom priblíži k *Nad-ja* (*Ja* na určitý moment prekoná pocit menejcennosti a pocit viny, ktoré vyplývajú z jeho podradného postavenia voči *Nad-ja*).⁸⁰

V závere knihy Freud popisuje vznik neuróz, ktorých základnou príčinou sú konflikty medzi *Ja*-pudmi a pudmi *Nevedomia*, ktoré potom ovplyvňujú vzťah medzi *Ja* a objektom. Ďalším dôvodom neuróz je konflikt medzi *Ja* a *Nad-ja*.⁸¹

Freud v tejto publikácii popisuje odlišnosti v správaní jedinca ako samostatnej osoby a jedinca ako súčasti davu. Hlavný rozdiel spočíva v zmene hlavných pudov a cieľov, ktoré sa prispôbujú predstavám celej skupiny. Dôležitým rozdielom je i pokles vplyvu svedomia a pocitu zodpovednosti. Na základe identifikácie s ostatnými členmi davu sa jedinec môže chovať úplne rozdielne, než by sa správal ako samostatná osoba a sledoval by výlučne svoje ciele. Pod vplyvom sugescie mení svoje názory a postoje v súlade so zmenami v skupine.

Dôležitý je aj opis identifikácie a jej rôznych variantov, pretože majú vplyv na ďalší vývoj *Ja* a jeho vzťahu k *Nad-ja*. Nezhody v ich vzájomnej spolupráci môžu vyústiť až do vzniku neuróz.

1.3. Zhrnutie

Freud založil psychoanalytické poňatie homosexuality na svojich osobných skúsenostiach a to prevažne na základe vzťahu s Wilhelmom Fliessom a Carlom Gustavom Jungom. Postupnou analýzou vlastného života a s použitím výsledkov, ktoré získal pri liečbe pacientov, dospel k záveru, že homosexualitu nie je možné považovať za chorobu ani za degeneráciu.

Každý jedinec sa rodí s bisexuálnou povahou sexuality, ktorá má pôvod v pohlavom hermafroditizme, ale postupným vývojom došlo k zakrpateniu jedného

⁷⁹ vid' Freud, *Massenpsychologie und Ich-Analyse* 96 – 97.

⁸⁰ vid' Freud, *Massenpsychologie und Ich-Analyse* 100.

⁸¹ vid' Freud, *Massenpsychologie und Ich-Analyse* 119.

z pohlavných orgánov. Bisexualita sa vo väčšine prípadov pretransformuje na monosexualitu, a tá je reprezentovaná buď ako homosexuálna orientácie alebo heterosexuálna.

Existencia rannej detskej sexuality je špecificky freudovskou súčasťou sexuálneho vývoja. Okolo tretieho a štvrtého roku dochádza k prvej voľbe objektu identifikácie a neskôr i sexuálneho objektu. Tieto dve zložky vytvárajú Oidipovský komplex, ktorý je najdôležitejšou súčasťou sexuálneho vývoja jedinca. Sexuálna energia vychádzajúca z libida sa v takomto skorom veku ešte nemôže realizovať, a preto sa sublimuje a používa sa prevažne na kultúrnu činnosť.

Počas tohto predgenitálneho obdobia sa formujú prekážky, ktoré majú za úlohu ovplyvňovať ďalší vývoj ako sú napr. pocit hanby a spoločenská morálka. Chybné vyvíjajúci sa priebeh detskej sexuality môže neskôr vyústiť do vytvorenia neuróz. Predgenitálne obdobie ovplyvňuje ďalšiu sexualitu po objavení vlastného sexuálneho orgánu, teda v období genitálnom.

Freud popisuje aj jednotlivé faktory, ktoré podnecujú vznik homosexuality. Patrí sem prehnaná naviazanosť na matku, strach z otca ako konkurencie a taktiež narcistická voľba sexuálneho objektu, pretože jedinec sa fixuje na existenciu vlastného pohlavného orgánu.

Dôležitou súčasťou ľudského života sú aj tri zložky psychiky, ktoré kontrolujú ľudské konanie. Ich funkcia je ale zatlačená do úzadia v prípade, že sa jedinec dostane do vplyvu davu a davového pudu, ktorý získava nadvládu nad jedincovými osobnými potrebami.

2. Analýza *Spovede masky* aplikovaním psychoanalytickej teórie

Teórie a publikácie, ktoré boli rozobraté v predchádzajúcich kapitolách, budú v tejto kapitole aplikované na Mišimovo dielo *Spoved' masky*, predovšetkým na sexuálny vývoj hlavného hrdinu. Tieto zistenia budú v ďalšej sekcii použité na vytvorenie paralel medzi životom Jukia Mišimu a životom tohto čiastočne autobiografického hrdinu.

Dôležité budú predovšetkým Freudove knihy o homosexualite a jej kategóriách, taktiež vývoj detskej sexuality a jej rôzne prejavy, akými sú prvá voľba sexuálneho objektu, identifikácia a Oidipovský komplex. K skúmaniu týchto teórií posluží najmä časť o detstve hlavného hrdinu a prípadné ďalšie zmeny v sexuálnom správaní, ktoré sa prejavajú počas puberty. V súvislosti so školským kolektívom a celkovým spoločenským kódexom bude využitý i koncept premeny správania sa jedinca, ku ktorej dochádza v dave, a ktorý je súčasťou diela *Davová psychológia a analýza Ja*. Preskúmaný bude i vplyv pudov a jednotlivých zložiek psychiky na správanie hlavného hrdinu a prípadná možnosť vzniku neuróz.

2.1. Detstvo – predgenitálne obdobie

Hlavného hrdinu románu *Spoved' masky* vychovávala stará mama, ktorá si ho vzala do opatery už ako novorodenca priamo z rúk jeho matky. „Moja posteľ bola rozložená v izbe starej mamy, v ktorej vládol dusivý zápach choroby a staroby, pretože bola stále zatvorená. Bol som vychovaný pri jej lôžku.“⁸² Vyrastal v spoločnosti opatrovateľky, ošetrovateľky a niekoľkých dievčat zo susedstva, ktoré pre neho vybrala stará mama. Musel sa hrať výlučne s dievčatami, pretože styk s rovesníkmi rovnakého pohlavia mal zakázaný. Ako dôvod stará mama uviedla jeho slabé zdravie, ale v skutočnosti ho chcela chrániť pred zlými vplyvmi.⁸³

Na základe Freudových teórií by malo dôjsť k vývoju homosexuality v prípade, ak by bol hlavný hrdina vychovávaný v prevažne mužskej spoločnosti, pretože tu by dochádzalo k vytvoreniu deficitu materinskej nehy. Hoci v tomto diele ide o výlučne ženské prostredie výchovy, hlavná postava, rovnako ako v prípade výlučne mužskej výchovy, pociťuje nedostatok materinskej lásky, pretože stará mama mu matku nikdy

⁸² vid' Yukio Mishima, *Geständnis einer Maske* (Hamburg: Rowohlt, 2007) 9.

⁸³ vid' Mishima 20.

nenahradila a spomienky, ktoré sa k nej viažu, evokujú najmä pocit kontroly a prehnanú starostlivosť.

Tesne pred štvrtými narodeninami protagonistu sa u neho prejavil prvý záchvat, na základe ktorého u neho bola stanovená diagnóza chronickej autointoxikácie.⁸⁴ Kvôli záchvatom, ktoré sa objavovali približne raz za mesiac, musel dodržiavať prísnu diétu, ktorú tvorilo biele rybie mäso, mandarínky, natenko nakrájané jablká a suché diétne keksy.⁸⁵

Práve v tomto období u detí nastupuje po orálnej – kanibalistickej fáze fáza análna. Centrom sexuálnej stimulácie je vylučovacia sústava, ktorá dieťaťu slúži na vyjadrovanie pocitov voči okoliu. V *Spovedi masky* je možné autointoxikáciu hlavnej postavy interpretovať ako formu protestu voči starej mame, keďže v takom nízkom veku ešte nie je schopný otvorene vyjadriť nesúhlas.

Striktná výchova starej mamy ustupovala vždy, keď navštevovali sesternice, vtedy nemusel dodržiavať svoju diétu, ani sa hrať výlučne potichu. Naopak, očakávalo sa, že hlavný hrdina bude ako každý iný chlapec v jeho veku – bude sa správať ako muž. Aby dokázal svoju mužnosť, rozhodol sa na jednej z návštev hrať so sesternicami na vojakov.⁸⁶

V tomto prípade je zjavný vplyv *Nad-ja*, ktoré kontroluje správanie na základe foriem stereotypného správania, ktoré je očakávané od chlapca v detskom veku. *Nad-ja* pracovalo proti *Ja*, ktoré je riadené jeho chabým zdravím, ktoré spôsobovalo, že sa nemohol dostatočne prejavovať ako silný a aktívny chlapec.

2.1.1. Identifikácia

Prvá skutočná spomienka protagonistu pochádza z obdobia štyroch rokov a viaže sa k mladíkovi, ktorý čistil žumpu. Hlavný hrdina sa túžil zmeniť na tohto mladého muža. Ďalšími objektmi, s ktorými sa chcel v detstve identifikovať, bol sprievodca v električke a revízor podzemnej železnice. Všetky tieto zamestnania mali spoločný

⁸⁴ organizmus sa otrávi vlastnými odpadovými látkami, ktoré vznikli pri látkovej výmene

⁸⁵ vid' Mishima 10, 21.

⁸⁶ vid' Mishima 20-22.

znak – uniformu, a taktiež vyvolávali v myšlienkach hlavného hrdinu asociáciu s tragickým životom.⁸⁷

Ďalšie obdobie trvalo až do hrdinových desiatich rokov a zameriava sa na ženské postavy – napr. na kúzelníčku Tenkacu či egyptskú kráľovnú Kleopatru. V prvom prípade si obliekol matkine kimono a obi, napudroval sa a za šerpu si položil ručné zrkadlo. V tomto kostýme sa potom predvádzal pred chorou starou mamou, jej lekárom i mamou. Pri prezliekaní sa za Kleopatru mu pomáhali súrodenci.⁸⁸

Prvé obdobie identifikácie sa vyznačuje zameraním sa na postavy mužského pohlavia, ktoré protagonistovi pripomínajú pocit utrpenia. Počas tejto fázy boli jeho túžby po stotožnení utajené. Prebieha tu pozitívny Oidipovský komplex, keď si syn zvolí ako osobu identifikácie svojho otca alebo iného muža.

K zmene na negatívny Oidipovský komplex, a tým aj k začatiu druhého obdobia identifikácie, dochádza, keď si hrdina začína vyberať svoje vzory spomedzi ženského pohlavia. Začína sa ďalšia fáza v jeho sexuálnom vývoji a hlavná postava sa sústreďuje na ženské postavy v extravagantných kostýmoch a s výrazným líčením. Táto identifikácia už ale nie je skrytá, naopak prejavuje sa otvorene i v spoločnosti.

Hrdina veril, že utrpenie nikdy nebude súčasťou jeho života,⁸⁹ pretože jeho stará mama pochádzala z váženej rodiny. Práve preto sa u neho objavuje fixácia na mužov s povolaním, ktoré evokuje tragický život. Ženské objekty identifikácie predstavujú ideály, ktoré pôsobia na mužov príťažlivo a príťažlivosť predstavuje dôvod, kvôli ktorému si ich hlavný hrdina vyberal.

Fakt, že hrdina sa identifikuje s osobami aj mužského aj ženského pohlavia, teda sa stavia do pozície objektu pre obe pohlavia, podporuje Freudovu teóriu o vrodenej bisexualite. Keďže vrodená bisexualita sa prejavuje prevažne v detstve, pred definitívnou voľbou sexuálneho objektu, identifikácia Mišimovho hrdinu vo veku tri až desať rokov spadá do tohto vekového obdobia. Hrdinova identifikácia s oboma pohlaviami sa prejaví aj v rozdvojenej voľbe objektov v puberte.

Želanie stať sa čističom žumpy predstavuje nasledovanie princípu reality, *Ja* sa

⁸⁷ vid' Mishima 11-12.

⁸⁸ vid' Mishima 16-17.

⁸⁹ vid' Mishima 12.

riadi rozumom a nie vášňami. Zároveň počas tejto prvotnej identifikácie vzniká i *Nad-ja*, ktoré podľa princípu morálnosti a hesla – taký ako otec musíš byť, a taktiež taký ako otec nesmieš byť – bude podvedome riadiť vzťah medzi sexuálnym pudom a *Ono*. Snaha vteliť sa do osoby Tenkacu je naopak nasledovanie princípu slasti, ktorý je súčasťou *Nevedomia*, a preto sa hlavný hrdina predvádza v tých najnevhodnejších situáciách neuvedomujúc si svoje konanie. Identifikácia so ženskými osobami predstavuje i obraznú stratu mužnosti, teda obeť v podobne dobrovoľnej kastrácie, ktorej sa synovia v prípade pozitívneho Oidipovského komplexu obávajú.

2.1.2. Voľba objektu

Prvá voľba objektu sa viaže k spomienke z tretieho roku života, jedná sa o ilustráciu v obrázkovej knihe – bol na nej zobrazený rytier sediaci na koni so vztyčeným mečom. Na toto vyobrazenie sa protagonista dokázal pozerat' celé hodiny a fantazírovať o ňom, najmä o rytierovej tragickej smrti. Vždy, keď ho pristihol niekto z dospelých, cítil sa previnilo. Vzťah k tomuto obrázku sa ale zmenil ihneď, keď zistil, že tento rytier nie je muž ale žena – Johanka z Arku.⁹⁰

Na základe Freudovej knihy *Tri eseje o teórii sexuality* hlavná postava *Spovede masky* spĺňa Freudovu teóriu o skorom období sexuality, ktoré predchádza puberte. Jedná sa o obdobie okolo tretieho a štvrtého roku života. Práve preto je možné považovať tieto spomienky za prvé pokusy o voľbu sexuálneho objektu, ktorá sa podľa tejto publikácie uskutočňuje medzi druhým a piatym rokom.

Pocit zahanbenia, ktorý hrdina pociťoval, keď bol prichytený pri dívaní sa na obrázok rytiera, súvisí s pocitom viny a snahou dodržiavať morálny kódex, ktoré sú sčasti vrodené. Hlavná postava si uvedomovala, že vzrušenie, ktoré v ňom vyvoláva rytier-muž, nie je v súlade so spoločenským očakávaním, preto sa objavuje pocit zahanbenia, ktorý vytvára prekážku, ktorá má dieťa smerovať k typickej voľbe objektu.

Ďalšími objektmi detskej sexuality boli postavy zo známych rozprávok H.Ch. Andersena či O. Wildea. Jednalo sa o mužských hrdinov či už urodzeného alebo nízkeho pôvodu, ktorých spoločným znakom bola smrť.

Ešte som nerozumel tomu, prečo z mnohých Andersenových rozprávok moje

⁹⁰ vid' Mishima 13-14.

srdce rozochveje práve príbeh o elfovi ruži. Rozprávka o peknom mladíkovi, ktorého prebodne a zotne bandita, keď bozkával ružu, ktorú mu poslala jeho milá na znak vernosti. Vtedy som ešte nemohol chápať, prečo ma z množstva rozprávok Oscara Wildea dojímala jedine mŕtvola, ktorá sa vyplaví na breh z rozprávky "Rybár a jeho duša"⁹¹ a patrí mladému rybárovi, ktorý si ulovil morskú vílu.⁹²

Ako najvýraznejšie príklady uvádza hlavná postava zavraždených princov v pančuchových nohaviciach. Zaujal ho predovšetkým príbeh o mladom rytierovi, ktorý sa v žiarivom brnení vyzbrojený lukom a mečom musel postaviť drakovi. Tento princ musel sedemkrát zomrieť, aby zachránil svoju sestru, no pomocou zázračného diamantu vždy znovu ožil. Protagonista *Spovede masky* ale pri čítaní fakt o oživení zámerne vynechal a príbeh si upravil podľa svojho vkusu – princ napokon vždy zomrel.⁹³

Opätovne ide o voľbu mužského objektu, hlavný hrdina si vyberá prevažne mužov aristokratického pôvodu v zbroji alebo uniforme, ktorých čaká tragický koniec. Títo hrdinovia sú zosobnením sily a mužnosti. V prípade pozitívneho Oidipovského komplexu by sa jednalo o typicky ženské objekty, ktoré by súviseli s naviazanosťou na otca, ktorý je symbolom bezpečia. Keďže v prípade hrdinu *Spovede masky* ide o negatívny Oidipovský komplex, takáto voľba sexuálnych objektov je pre neho rovnako príznačná.

Podľa Freudových konceptov o detskej sexualite objekty zvolené počas predgenitálneho obdobia majú výrazný vplyv na finálnu voľbu objektov v genitálnom období, a preto je dôležité sústrediť sa na podobnosť medzi objektmi v detstve a v puberte.

2.1.3. Sexuálne pudy

U Mišimovho hrdinu je možné pozorovať aj ďalšie prejavy detskej sexualit, ktoré Freud uvádza v diele *Tri eseje o teórii sexuality*. Podľa jeho téz sa v detstve sexuálne pudy prejavujú pôžitkom z pozorovania iných osôb a predvádzania sa. Oba tieto sklony je možné pozorovať v románe *Spoved' masky*.

⁹¹ angl. "The Fisherman and his Soul"; nem. "Der Fischer und die Meerjungfrau"

⁹² Mishima 18.

⁹³ vid' Mishima 18-19.

Hlavný hrdina radostne pozoruje mladíka čistiacého žumpu, vojakov vracajúcich sa z cvičiska i sprievod mladíkov počas letného festivalu.⁹⁴ K vojakom sa viaže i ďalšia spomienka.

...vždy som sa tešil na prázdne nábojnice, ktoré mi darovali. Keďže mi moja stará mama zakázala si tieto nábojnice nechať, (tvrdila totiž, že sú nebezpečné) bolo moje očakávanie kvôli radosti zo zakázaného o to viac nabudené.⁹⁵

Táto spomienka predstavuje obavu starej mamy z vplyvu vojakov na vývoj sexuality hlavného hrdinu, pretože nábojnice pripomínajú svojim tvarom falus a ich prijatie metaforicky zobrazuje fixáciu na mužský pohlavný orgán.

Fixácia hrdinu na fantázie o krutej smrti princov a rytierov súvisí s ďalšou zložkou sexuálneho pudu v detstve, ktorou je krutosť. Tieto predstavy sú taktiež výsledkom využitia sexuálnej energie – v predgenitálnom období dieťa ešte nie je schopné využiť túto energiu na biologickú reprodukciu, a preto ju používa najmä na umeleckú činnosť, v tomto prípade na fantazírovanie.

2.2. Puberta – genitálne obdobie

S nástupom puberty dochádza k ustanoveniu sexuality a k definitívnej voľbe sexuálneho objektu, takže vo väčšine prípadov aj k voľbe sexuálnej orientácie. V diele *Spoved' masky*, dochádza k významnej zmene v živote hlavného hrdinu, pretože v svojich dvanástich rokoch sa sťahuje od starých rodičov k vlastným rodičom.

Môj otec konečne dospel k oneskorenému rozhodnutiu nechať ma vyrastať v jeho vlastnom dome. Pri lúčení som pretrpel výstup starej mamy, ktorý môj otec nazval 'modernou melodramou', a tak som napokon začal bývať s mojimi rodičmi...Dňom a nocou si stará mama tísila moju fotku k hrudi a zakaždým hystericky nariekala, keď som porušil našu 'mierovú dohodu', podľa ktorej som musel raz do týždňa u nej prenocovať. A tak som mal vo veku dvanásť rokov šesťdesiatročnú oddanú ctiteľku.⁹⁶

⁹⁴ vid' Mishima 11, 14, 22-23

⁹⁵ Mishima 14.

⁹⁶ Mishima 28.

Nová voľba objektu v puberte súvisí s predošlým vzťahom k ženskému pohlaviu, v prípade hlavného hrdinu je to nadmerná fixácia zo strany starej mamy a tá vyvoláva snahu o narcistickú voľbu objektu, ktorá by pripomínala vzťah milujúcej matky a jej syna. Tento typ voľby je jednoduchší, než zvolenie si opačného pohlavia, pretože hlavný hrdina bol počas celého detstva vystavený podobnému vzťahu so starou matkou. Rovnako nie je možné, aby si definitívne vybral ženské objekty, pretože by mu pripomínali práve tento traumatizujúci vzťah.

2.2.1. Vplyv masy a prejavy davového spôsobu myslenia

Davová psychológia teda prejavuje spoločenského pudu, ktorý utláča ostatné ľudské pudy do ústrania a prejavuje sa vo väčších skupinách ľudí, ktorí sa zjednocujú na základe spoločnej identifikácie, sa v tomto diele objavuje vo forme davu spolužiakov. s ktorými hlavný hrdina zdieľa spoločný typ myslenia. Davový spôsob myslenia sa presadzuje v školskom kolektíve najmä vo vzťahu k spolužiakovi Omimu a k ženám.

2.2.1.1. Identifikácia s davom a prijatie spoločného ideálu

Na škole museli študenti dodržiavať veľmi prísne pravidlá pod heslom – buďte jednoduchí a buďte mužní. Mali predpísanú bielu košeľu, tmavé ponožky a nefarebné šatky. Spolužiak Omi bol jediný, ktorý sa postavil proti pravidlám a na znak rebélie nosil farebné ponožky a biely šál.⁹⁷

Podľa Freudovej knihy *Davová psychológia a analýza Ja* dochádza v dave k strate osobnej zodpovednosti, pretože jedinec sa ukrýva pod skupinovú zodpovednosť. V tomto prípade sú študenti schopní rebelovať proti školským pravidlám, pretože nadobúdajú ako skupina pocit moci. Pod vplyvom davového myslenia bojujú proti zaužívaným pravidlám o správaní a obliekaní v škole prehliadajúc všetky prekážky, pretože nasledujú svoju vedúcu osobnosť.

Protagonista spomína na Omiho – „Naozaj sme podľahli Omiho vplyvu, dokonca skôr než sme si to uvedomili.“⁹⁸ Všetci spolužiaci začali nosiť farebné ponožky a vzájomne sa nimi vystatovali.

Omi musel byť o niekoľko rokov starší než my ostatní, pretože dva alebo

⁹⁷ vid' Mishima 36-37.

⁹⁸ Mishima 36.

trikrát prepadol. Všetkých nás premáhal telesnou silou a jeho tvár značila určitý typ privilegovanej mladistvosti, ktorá tú našu zd'aleka prekonávala. Mal vrodenu hrdú povahu...bolo nemožné uniknúť jeho pohľadavému pohľadu a jeho rozhnevanému smiechu.⁹⁹

Pod vplyvom davového myslenia sa Omi stáva vodcom celej skupiny, teda je objektom idealizácie. Ako jej ideál nahradí pôvodné *Nad-ja* každého člena skupiny. Všetci potom nasledujú *Nad-ja* zosobnené Omim namiesto pôvodného *Nad-ja*, ktoré je ovládané morálnym princípom. Ide o princíp, podľa ktorého je v dave zvolená vedúca osobnosť, ktorá je pre celú skupinu ľuďi objektom obdivu. V tomto prípade dochádza k tretiemu typu Freudom spomínanej identifikácie, ktorá nastupuje v prípade zdieľania spoločných vlastností a pocitov v dave.

Vzťah medzi hlavným hrdinom *Spovede masky* a Omim mal niekoľko štádií, najprv o neho neprejavoval záujem o nič väčší než zvyšok davu a staval ho do role ideálu. Neskôr ale došlo k zmene, po ktorej sa Omi stal jeho novým sexuálnym objektom.

Až do tohto okamihu som mu nevenoval zvláštnu pozornosť...Môj kamarát zo školy sa zasmial tak, ako to vedia len stredoškolači. „Vraví sa,“ pokračoval „vieš, čo myslím, že jeho...je neskutočne veľký. Ak budeme nabudúce hrať hru 'Fujha', hmataj v jeho nohaviciach a presvedč sa sám.“...tieto slová pre mňa nadobudli osobitý význam. Význam, ktorý nemohol pochopiť nikto z mojich nevinných spolužiakov.¹⁰⁰

Po rozhovore s kamarátom hlavná postava začína sledovať svoje vlastné sexuálne pudy, pretože Omi už nie je len jeho ideálom, ale stáva sa objektom, na ktorý je nasmerované libido. Tým došlo k prevahe individuálnych potrieb nad potrebami skupinovými, tým aj k prekonaniu masovej psychológie vo vzťahu k Omimu.

2.2.1.2. Vzťah k ženskému pohlaviu

Vplyv davového spôsobu myslenia kolektívu spolužiakov sa prejavuje i v protagonistovom vzťahu k ženskému pohlaviu. Počas rozhovorov so spolužiakom sa

⁹⁹ Mishima 35.

¹⁰⁰ Mishima 36-37.

u neho prejavoval davový spôsob myslenia, pretože slová hlavnej postavy vyznievali tak, ako keby boli osoby ženského pohlavia jeho sexuálnymi objektmi, a nie osoby pohlavia mužského, ako tomu bolo naozaj.

Deň po tom, čo navštívil rodinu spolužiaka Katakury, ktorý zomrel na tuberkulózu, sa ho na túto návštevu opýtal spolužiak. Hlavný hrdina zo zábavy odpovedal, že Katakurova matka dala pýtajúceho sa spolužiaka niekoľkokrát pozdravovať a prosila, aby ju navštívil. Po tomto spolužiak celý očervenel a kamarátsky vyčítal hlavnej postave, že má samé neslušné myšlienky. Protagonista najprv nechápal jeho reakciu, ale potom si uvedomil, že Katakurova matka bola dobre vyzerajúca vdova.¹⁰¹ Protagonista pochopil, že jeho spolužiak si túto poznámku interpretoval ako narážku na sexuálny vzťah medzi Katakurovou matkou a samotným spolužiakom.

Sexuálna narážka, ktorú hlavný hrdina *Spovede masky* vyslovil, vychádza z jeho *Nevedomia*, takže si vlastne nevedomuje význam svojich slov ani dôvod, prečo ich povedal. Sugesciou mu bola vnútená ideológia skupiny, v tomto prípade žena ako mužský sexuálny objekt a jeho odpoveď vychádza práve z tohto podvedomého davom ovplyvneného spôsobu myslenia. Napriek tomu, že pre neho ženské pohlavie nie je objektom, preberá myšlienku školského kolektívu, pre ktorý sú ženy prítiažlivé.

2.2.1.3. Autohypnóza

Freud spomína hypnózu ako jeden z prostriedkov, akými sa jedinec podriaďuje mysleniu davu. V diele *Spoved' masky* dochádza k autohypnóze hlavného hrdinu, ktorá prispieva k jeho pochopeniu a osvojeniu si davovej psychológie.

...nakoniec som dospel k nevinnému záveru, že 'Každý je ako ja'...A takto sa mi napokon podarilo zhypnotizovať samého seba. A od tohto momentu bolo deväťdesiat percent môjho života ovládaných touto autohypnózou – iracionálnou, bláznivou a nebezpečnou hypnózou.¹⁰²

Počas puberty identifikácia so zvyškom masy vznikla na základe spoločného ideálu, ktorým bol Omi a ktorý zosobňoval nové *Nad-ja*. Po odchode Omiho je využitý ďalší spôsob identifikácie so zvyškom skupiny a to hypnóza. Tá slúži na prispôbenie správania jednotlivých členov davu spoločnému systému myslenia a konania.

¹⁰¹ vid' Mishima 62.

¹⁰² Mishima 67-68.

V rámci autohypnózy hlavný hrdina používal rôzne metódy ako sa čo najdokonalejšie naučiť správať ako mladíci v jeho veku. Čítal veľa kníh, v ktorých sa sústredil na konanie a psychológiu mužských postáv, taktiež analyzoval svojich spolužiakov. Zistené vedomosti sa snažil aplikovať na svoje správanie, aby pôsobil čo najprirodzenejšie a zapadol tak do davu.

Ako najdôležitejšie sa mi zdalo, že ostatní chlapci sú neobyčajne vzrušení už len pri samotnom slove 'žena'. Očervenejú, len čo si na to slovo spomenú. Mňa ale slovo 'žena' tak málo zmyselne ovplyvňovalo ako pre mňa za mňa 'ceruzka', 'auto' alebo 'metla'... Aby boli moje rozhovory s priateľmi viac zmysluplné, vypestoval som si schopnosť vytvárať rovnaké myšlienkové asociácie ako oni.¹⁰³

Pod vplyvom autohypnózy si protagonista vsugeroval, že sa mu páčia ženy. A práve preto sa pred spolužiakmi vyjadril, že ho priťahuje medzi inými aj vodička autobusu a jej uniforma. Okrem toho sám seba presvedčil, že záujem, ktorý má o rôzne dievčatá, je sexuálny nie iba intelektuálny, ako tomu bolo v skutočnosti. „A z toho som to dotiahol do úplnej dokonalosti seablamu, až som nakoniec sám seba považoval za chlipníka. To malo za následok, že som sa choval ako muž, ktorý je ženami už úplne presýtený.“¹⁰⁴

Prejav davovej psychológie je viditeľný najmä na voľbe sexuálnych objektov, pretože pod jej vplyvom dochádza k odlišnej voľbe objektov, než pri sledovaní výlučne osobných pudov. Ženské objekty sa nezhodujú s preferenciami protagonistu, ale aby bol schopný identifikácie s ostatnými členmi davu, autohypnózou presvedčil sám seba, že rovnako ako jeho rovesníci preferuje ženské pohlavie.

2.2.2. Voľba objektu

Vo veku dvanástich rokov si hlavný hrdina začína plne uvedomovať prítomnosť a funkciu svojho pohlavného orgánu.

Mal som dvanásť rokov. Táto hračka dokázala počas akejkoľvek príležitosti zväčšiť svoj obsah a pri správnom použití sľubovala, že bude neskutočne

¹⁰³ Mishima 69-70.

¹⁰⁴ Mishima 73.

lahodná...Zistil som, že už si vytvorila svoj vlastný nezameniteľný vkus alebo niečo, čo je možné nazvať aj vlastným mechanizmom. Povaha smerovania tohto vkusu nesúvisela len s mojimi detskými spomienkami, ale postupne sa spájala aj s nahými telami mladíkov na letnej pláži; s plávajúcimi kolesami v kúpeľoch Meidži; s mladíkom tmavej pleti, za ktorého sa vydala jedna z mojich sesterníc i s obrázkami hrdinov v mnohých dobrodružných knihách.¹⁰⁵

Podľa Freuda v puberte, keď dieťa objaví svoj pohlavný orgán, nastupuje genitálna fáza a pohlavný orgán nadobúda funkciu upokojuvania. Práve pod vplyvom pohlavného orgánu nastupuje obdobie poslednej fázy voľby objektu, ktorá bude mať vplyv na definitívnu voľbu sexuálne dospelého jedinca. Táto posledná etapa je ovplyvnená i spomienkami na detské objekty – v tomto prípade ide prevažne o princov z rozprávkových kníh.

2.2.2.1. Voľba objektov mužského pohlavia

Ďalším významným zážitkom zo začiatku puberty je objavenie obrazu Svätého Sebastiána, kresťanského mučeníka. Guido Renis vyobrazil Svätého Sebastiána ako mladíka pripútaného o strom s rukami zviazanými nad hlavou, zahaleného len do bielej látky obviazanej okolo bedier a so šípami zabodnutými v boku a v podpazuší.

Dôležitosť tohto objektu spočíva v jeho vplyve na protagonistove zameranie sa na objekty podobné Svätému Sebastiánovi. Po prvom zhliadnutí tohto obrazu sa hlavný hrdina o tejto skúsenosti vyjadril – „Toto bola moja prvá ejakulácia. Okrem toho, to bol môj nešikovný a úplne nepredvídateľný začiatok môjho 'zlozvyku.'“¹⁰⁶ Hlavný význam tohto obrazu je preto najmä v zahájení jeho fixácie na masturbáciu.

Počas druhého ročníka strednej školy sa objaví nový sexuálny objekt v podobe spolužiaka Omiho, ktorý bol najprv davovým ideálom a ktorý sa neskôr stal hrdinovou prvou láskou. „Bola to prvá láska môjho života a bola to láska – musíte mi odpustiť môj spôsob vyjadrovania – ktorá sa priamo viazala na telesnú žiadostivosť.“¹⁰⁷ Protagonista

¹⁰⁵ Mishima 27.

¹⁰⁶ Mishima 30.

¹⁰⁷ Mishima 41.

sa preto nevedel dočkať leta, aby sa mu naskytla možnosť uvidieť Omiho telo.

Omi sa stal najdôležitejším objektom voľby protagonistu.

...kvôli nemu nemôžem milovať žiadneho intelektuálneho človeka, kvôli nemu ma nikdy nebudú priťahovať ľudia, ktorí nosia okuliare. A kvôli nemu som začal mať rád moc a silu, nevedomosť, neohrabané gestá, surové frázy a divú ťažkomyselnosť, ktorá je ľudom vlastná a ktorá ešte nebola dotknutá intelektom...¹⁰⁸

Po Omiho prepustení zo školy musel hlavný hrdina nahradiť jeho miesto novými objektmi, ktoré si volil pod vplyvom predošlého výberu. Postupným dospievaním sa medzi jeho objekty radili mladší spolužiaci, až napokon starších mladíkov nahradili mladší, ktorí boli asi v takom veku ako hlavný hrdina v čase zaľúbenosti do Omiho.¹⁰⁹

Protagonista sa sústredil najmä na mladíkov plných sily, ktorí boli pre neho zosobnením mužnosti, ktorá jemu chýbala. Okrem toho jeho fantázie obsahovali násilie a smrť. K vraždám boli použité zásadne jednoduché zbrane ako luky, dýky a oštep. Tieto predstavy sa viažu na obraz Svätého Sebastiána. Práve v hrdinových snoch a fantáziách je badať vplyv jeho dvoch najvýznamnejších pubertálnych sexuálnych objektov – Svätého Sebastiána a Omiho. Tieto mužské sexuálne objekty v jeho predstavách zosobňujú sexuálnu túžbu vychádzajúcu z *Ono*.

2.2.3.2. Voľba objektov ženského pohlavia

Ženské pohlavie sa dostáva medzi potenciálne objekty pod vplyvom davu. Davové myslenie je ovplyvňované prevažne pomocou *Nad-ja*, ktoré bolo sformované dvojitou identifikáciou, prvá sa uskutočnila na základe idealizácie Omiho a druhá na základe autohypnózy.

Jedného dňa sa protagonista v dome svojho spolužiaka stretáva s jeho staršou sestrou. Tá bola jeho prvým významným ženským objektom.

Ale aj tak som bol stále presvedčený, že milujem sestru Nukadu. Správal som sa rovnako ako každý iný neskúsený študent v mojom veku. V nádeji, že ju stretnem, som sa potuloval po okolí jej domu a trpezlivo som trávil dlhé hodiny v blízkom kníhkupectve. Objímal som vankúš a predstavoval som si,

¹⁰⁸ Mishima 43.

¹⁰⁹ Mishima 77.

že objímam ju, mnohokrát som kreslil jej pery a viedol som rozhovory sám so sebou, ako keby som sa zbláznil. A na čo to všetko bolo? Táto umelá námaha vyvolávala v mojej hlave len zvláštnu, tupú únavu.¹¹⁰

Aj napriek tomu, že sa hlavný hrdina snažil nasledovať davové *Nad-ja*, davový cieľ nie je totožný s jeho osobnou túžbou, a preto nedochádza k sexuálnemu uspokojeniu ale naopak k sexuálnej frustrácii.

Hlavný hrdina sa vyjadruje o Omim ako o svojom prvom médiu medzi ním a svetom žien.¹¹¹ To znamená, že jeho predošlá spoločná davová identifikácia počas puberty na základe idealizácie Omiho mu umožnila predstaviť si samého seba v koži Omiho, ktorý bol známy svojimi sexuálnymi skúsenosťami, a tak sa ženy mohli stať jeho objektmi. Zároveň ale dochádza k rozporu medzi jeho Omiovským *Nad-ja* a *Ono*, pretože aj napriek tomu, že protagonista dokázal zaradiť ženy medzi svoje objekty, uvedomoval si, že tieto objekty nikdy neuspokoja jeho sexuálnu túžbu, ktorá vychádzala z *Ono*.

2.2.3. Identifikácia

Prvú identifikáciu protagonistu predstavuje pokus stať sa Omim. Hlavný hrdina sa staval pred zrkadlo a pozoroval svoju postavu. „Aj napriek tomu, že moja úzka hrud' a kostnaté plecia nemali s Omim nič spoločné, pozoroval som svoje telo v zrkadle a bol som presvedčený, že jedného dňa budem mať hrud' ako Omi i plecia ako Omi.“¹¹²

Prvé štádium, ktoré viedlo k úspešnej identifikácii, nastalo počas rodinného výletu k moru, keď protagonista zostal opustený na pláži. Uvedomil si, že s Omim práve zdieľa samotu. Omi bol nevedomky obklopený samotou, a práve to pôsobilo na hlavnú postavu prítlačivo, takže je tu opäť viditeľná jeho sústredenosť na tragický život. Hlavný hrdina bol opustený len navonok, pretože v tom momente okolo neho neboli žiadni ľudia, ale aj takýto náznak podobnosti mu stačil, aby sa s Omim dokázal čiastočne identifikovať. K zavŕšeniu identifikácie došlo, keď protagonista objavil spoločný znak medzi sebou a Omim.

Prišlo leto a s ním sa zjavili prvé náznaky čierneho ochlpenia v mojom

¹¹⁰ Mishima 76.

¹¹¹ vid' Mishima 76.

¹¹² Mishima 53.

podpazuší, ktoré sa síce bezpochyby nedalo porovnať s Omiho, no v každom prípade bolo tam. A konečne som našiel niečo, čo som s ním mal spoločné...po prvýkrát v mojom živote som sa poddal môjmu 'zlovyku' vo voľnej prírode pod modrým nebom. Moje vlastné podpazušie ma vzrušovalo...¹¹³

Podobným spôsobom dochádza i k ďalšej identifikácii, a to so Svätým Sebastiánom, resp. jeho vyobrazením. Hlavný hrdina pózujúci podľa jeho vzoru najprv nenachádzal žiadne spoločné črty, ale neskôr zhliadnutie vlastného podpazušia u neho vyvolalo sexuálne vzrušenie.¹¹⁴

Ak by si protagonista zvolil Omiho ako svoj objekt na základe zhodných spoločných črt alebo vlastností, jednalo by sa o narcistickú voľbu. V tomto prípade je Omi najprv sexuálnym objektom a až po nájdení rovnakých znakov sa z neho stáva objekt vhodný na identifikáciu. Keďže hlavný hrdina nasleduje princíp slasti a Omi mu slúži na uspokojenie libida, po identifikácii sa protagonista stáva svojím vlastným sexuálnym objektom.

2.2.4. Tri zložky psychiky

Postupným sexuálnym dozrievaním, teda aj snahou uspokojiť sexuálne pudy sa vo väčšej miere začínajú prejavovať aj jednotlivé zložky psychiky hlavného hrdinu, a to najmä pomocou regulovania jeho správania voči sexuálnym objektom. V rôznych situáciách sa dostávajú na povrch jednotlivé princípy, ktoré ovládajú hrdinovo konanie a existenciu v spoločnosti.

Ono, riadené princípom slasti, z *Nevedomia* ovplyvňuje hrdinu, ktorý si pod jeho vplyvom plní svoje tajné predstavy. Všetky obrázky, ktoré ho zaujali v dobrodružných časopisoch, si znovu prekreslil a upravil podľa svojho vkusu, napr. cirkusový akrobat s prestrelenou hrud'ou, umelec na lane s rozbitou lebku.¹¹⁵ Proti princípu slasti ale pracuje morálny princíp, a preto hlavný hrdina často pociťoval hanbu.

Často, keď som bol v škole, premáhal ma strach, že tieto krvavé kresby, ktoré som ukryl doma v zásuvke mojej knižnice, by počas mojej neprítomnosti

¹¹³ Mishima 56.

¹¹⁴ vid' Mishima 56.

¹¹⁵ vid' Mishima 28.

mohli byť objavené, až som dokonca už ani nevnímal hlas učiteľa. Bolo mi jasné, že som ich mal hneď, keď som ich nakreslil, zničiť. Ale moju hračku natoľko priťahovali, že to pre mňa bolo úplne nemožné.¹¹⁶

Pocit hanby je jedným zo spôsobov, akými sa *Nad-ja* snaží kontrolovať *Ono*, pretože cieľom *Ono* je uspokojiť svoje túžby bez ohľadu na spoločenské konvencie. *Nad-ja*, ktoré zosobňuje morálnosť a ortodoxnosť, má za úlohu potláčať tieto vášne.

Hlavný hrdina sa nevedel dočkať, kedy uvidí Omiho telo. Táto túžba sa mu splnila v lete na hodine telesnej výchovy, keď Omi cvičil na hrazde a on mal možnosť vidieť jeho svalnaté plecia a mohutnú hrud'.¹¹⁷

Vzťah k Omimu, ktorý predstavuje prvú lásku protagonistu a prototyp jeho sexuálneho objektu, vychádza z nevedomej túžby uspokojiť *Ono*. Keďže *Ono* podlieha základným ľudským pudom, aj túžba po Omim predstavuje inštinktívnu snahu docieľiť sexuálne uspokojenie.

2.2.5. Pudy

Freudom spomínané pudy, ktoré ovládajú ľudské konanie, menovite pud deštrukčný a pud sexuálny, sa prejavujú i v konaní protagonistu *Spovede masky*. Hlavný hrdina už od detstva túžil zomrieť vo vojne ako mladý hrdina, ktorého trafila náhodná guľka. Takáto dobrovoľná skorá smrť by mu umožnila vyhnúť sa konfrontácií so svojou homosexuálnou orientáciou v dospelosti.

Chcel som zomrieť medzi cudzími, nerušene pod jasným nebom...To, čo som chcel, bol v skutočnosti akýsi druh prirodzenej, spontánnej samovraždy. Chcel som zomrieť rovnako ako mladá líška, ktorá ešte nemá prežívanosť starej a ktorá si bezstarostne beží po horskej ceste a kvôli svojej vlastnej hlúposti ju smrteľne zasiahne guľka. Nebola preto práve armáda pre môj cieľ ideálna?¹¹⁸

Hlavnému hrdinovi sa naskytla možnosť vstúpiť do armády, ale počas vyšetrenia klamal o svojom zdravotnom stave, takže nakoniec nebol povolaný na vojnu.¹¹⁹ Jeho

¹¹⁶ Mishima 28.

¹¹⁷ vid' Mishima 49-50.

¹¹⁸ Mishima 86.

¹¹⁹ Mishima 85-86.

túžbu po spontánnej samovražde vystriedala radosť z uniknutia smrti a nová chuť žiť. Táto zmena v jeho postoji k smrti predstavuje prerod smrteľného pudu na pud sexuálny.

Podľa Freuda existujú dva pudy, ktoré poháňajú jednotlivé zložky psychiky, jedným je sexuálny pud a druhým smrteľný resp. deštrukčný pud a tieto pudy sa vzájomne striedajú. Sexuálny pud nezahŕňa len túžbu nasmerovanú na sexuálne objekty, ale aj pud sebazáchovy. Deštrukčný pud, ktorého cieľom je ničenie a smrť, predstavuje snahu vrátiť živé veci do neživého stavu. Smrteľný pud je vystriedaný sexuálnym pudom, ktorý podporuje život – v tomto prípade sa prejavuje ako pud sebazáchovy a protagonistova túžba žiť ďalej.

2.3. Post-pubertálne obdobie

Protagonista dovŕšil dospelý vek, takže jeho sexualita i psychika sú definitívne sformované predošlými zážitkami, voľbami a identifikáciami. Po ukončení štúdia na strednej škole hlavný hrdina pokračuje v ďalšom štúdiu práva, dostáva sa do ďalšieho kolektívu spolužiakov, takže aj naďalej zostáva súčasťou davu. V dospelosti sa prejavuje aj silnejší vplyv spoločnosti resp. morálneho princípu prostredníctvom *Nad-ja* a ten sa prejavuje najmä počas snahy uspokojiť sexuálnych túžby.

2.3.1. Objekty

Po definitívnom ustanovení objektivej voľby počas puberty protagonista *Spovede masky* si volí z dvoch typov objektov. Jednu skupinu tvoria objekty mužského pohlavia, ktoré majú naplniť jeho sexuálne túžby. Ich voľba je ovplyvnená prevažne dvoma objektmi z puberty – Omim a Svätým Sebastiánom. Tieto sexuálne objekty si hlavný hrdina vyberá pod vplyvom *Ono* a sleduje svoje osobné potreby. Druhý typ tvorí ženské pohlavie, ktoré sa medzi objekty radí pod vplyvom davového *Nad-ja*, ktoré vzniklo identifikáciou so zvyškom davu na základe idealizácie Omiho a autohypnózy.

2.3.1.1. Ženské objekty

Okrem príležitostných ženských objektov, ktoré hlavný hrdina stretáva na ulici a o ktoré sa zaujíma najmä zo zvedavosti, bola najdôležitejším objektom Sonoko. Analýzou vzťahu so Sonoko je možné odhaliť význam davovej psychológie na konanie

jednotlivca. Pod vplyvom nadobudnutého davového *Nad-ja* je protagonista schopný správať sa ako ostatní členovia davu.

Sonoko bola sedemnásťročná mladšia sestra Kusana, protagonistovho spolužiaka z univerzity. „Či už to bolo správne alebo nie, či to bolo úprimné alebo nie: *musel som Sonoko milovať*. Tento pocit sa pre mňa stal akousi morálnou povinnosťou, ktorá ležala ako olovený balvan na mojej duši ťažší než moje svedomie.“¹²⁰ Táto morálna povinnosť súvisiaca s davovým *Nad-ja* sa viaže na pocit, ktorý u neho vyvolali ruky Kusana, ktorého navštívili na vojne.

Kusano vstúpil do armády, takže dav, ktorý pôvodne zdieľal s protagonistom, bol nahradený novým davom, ktorý tvorili kamaráti z vojny. Mal iné ciele a jeho konanie bolo ovládané inými pudmi. Spomienka na predstieranie choroby, aby sa nemusel pridať k armáde, hlavnému hrdinovi pripomenula jeho zbabelosť a posilnila hlavný spoločenský cieľ jeho rovesníkov, ktorým bolo sústredenie sa na ženské pohlavie.

Hlavný hrdina sa postupne stále viac zapletá do vzťahu so Sonoko dokonca až natoľko, že sa očakáva aj ich spoločná svadba. A to aj napriek tomu, že tým postupuje proti svojmu vlastnému libidu, pretože v prípade davového myslenia je na prvom mieste pud spoločenský, ktorý všetky ostatné pudy zatláča do úzadia.

Všetci protagonistovi spolužiaci túžili pobožkať nejaké dievča, a preto si aj on zaumienil pobožkať Sonoko. Dokonca sa na tento bozk pripravil a nacvičil si ho so svojou známou Čieko. Zobral Sonoko na romantické miesto pod stromy a tam ju pobožkal.

Predsa som dúfal, že čoskoro sa so mnou niečo stane, myslel som si, že ak ju pobožkám, bezpochyby objavím v sebe to normálne, moju nefalšovanú lásku. Pritlačil som svoje ústa na jej. Prešla sekunda. Necítil som žiadnu rozkoš. Dve sekundy. Stále to isté. Tri sekundy...Vtedy mi bolo všetko jasné.¹²¹

Opätovne sa prejavuje rozpor medzi cieľmi jedinca a spoločnosti. Napriek tomu, že sa protagonista snaží splniť očakávania davu, nedokáže úplne ignorovať svoje sexuálne túžby, a preto má davová psychológia vplyv len na jeho konanie v spoločnosti a nie v súkromí. Hlavný hrdina nakoniec tento vzťah nepriamo ukončí, takže sa vzoprie

¹²⁰ Mishima 96.

¹²¹ Mishima 118.

davovému *Nad-ja* a uprednostní sexuálne pudy z *Ono*.

2.3.1.2. Mužské objekty

V tajnosti sa protagonista naďalej riadil svojou vlastnou sexuálnou túžbou a vyberal si objekty mužského pohlavia, ktoré potom hrali hlavnú rolu v jeho fantáziách a pri masturbácií. Na jednom zo stretnutí s už vydatou Sonoko zbadal skupinku mladých ľudí, z ktorej ho zvlášť zaujal jeden mladík.

Moja pozornosť sa venovala tomu druhému, mladíkovi asi vo veku dvadsaťjeden či dvadsaťdva rokov s drsnými črtami tváre, ktorej rysy boli veľmi súmerné. Vyzliekol si svoju košeľu a stál tam polonahý, viazal si ju okolo pása...Hrubé, pleteniu podobné svaly sa otáčali okolo jeho hrude. Jeho silné, spotené torzo bolo ako keby vtesnané premočeným bavlneným prevázom. Jeho slnkom opálené plecia sa leskli, ako keby ich natrel olejom. Spod jeho podpazušia odstávalo čierne, husté ochlpenie, ktoré sa lesklo na slnku, ktoré im prepožičiavalo zlatistý lesk. V tomto momente, hlavne keď som uvidel tetovanie pivónie na jeho hrudi, som podľahol žiadostivosti...Mojím vnútrom prebehlo zvláštne chvenie. Nemohol som od neho odtrhnúť zrak. Na prítomnosť Sonoko som úplne zabudol. Nemohol som myslieť na nič iné, než na to, že polonahý vyjde do ulice zaliatej letnou horúčavou a tam sa zapletie do bitky s ďalšou skupinou výrastkov a jeho preváz prepichne ostrá dýka. V mysli som videl, ako sa táto špinavá košeľa nádherne farbí na červeno a ako položia jeho krvavú mŕtvolu na nosidlá...¹²²

Na príklade tejto voľby mužského objektu v závere *Spovede masky* sú jasné protagonistom preferované vlastnosti a črty. Mladík, ktorého si vybral, črtami tváre a správaním pripomína drsného a mužného Omiho. Jeho svalnaté telo taktiež evokuje Omiho, ale v tomto prípade je pravdepodobnejší vplyv Svätého Sebastiána, pretože rovnako, ako bolo polonahé torzo Svätého Sebastiána obviazané bielou látkou, si aj mladík zaviazal okolo pásu svoju košeľu. Dôležité je aj zameranie sa na ochlpenie v podpazuší, ktoré opätovne súvisí s Omim.

Záverečná predstava o mladíkovej smrti sa viaže ešte k spomienkam na preformulované rozprávky z detstva, v ktorých boli rytieri obeťami krutej smrti. Okrem

¹²² Mishima 149-150.

toho na túto predstavu mal pravdepodobne najväčší vplyv Svätý Sebastián, pretože práve jeho smrť šípmi ovplyvnila hrdinovu fixáciu na ostré zbrane, ako bola v tomto prípade dýka.

2.3.2. Tri zložky psychiky

2.3.4.1. Ono

Ono, ktoré predstavuje hlavné sexuálne túžby jedinca a snaží sa jeho správanie nasmerovať tak, aby došlo k uspokojeniu týchto túžob, zohráva významnú úlohu i v živote hlavnej postavy. Protagonistova sexualita je ale ovplyvnená hlavne faktom, že nemôže otvorene realizovať svoje sexuálne túžby a nasledovať tak svoje libido. Táto sexuálna frustrácia sa prejavuje fixáciou na fantázie a snívanie. Keďže protagonista nemá možnosť prejaviť svoju sexuálnu orientáciu, svet v jeho predstavách je jeho jediným možným spôsobom na vyventilovanie nazbieraného libida.

V mojom špecifickom prípade bol problém jednoducho v tom, že sa moja inverzia vôbec nemohla manifestovať, pretože u mňa sklon k sexuálnej túžbe nevychádzal von, ale zostával len temným pudom. Rovnako aj vzrušenie vyvolané atraktívnym efebom¹²³ nebolo nič viac než sexuálnou túžbou.¹²⁴

Fantazírovanie vychádza z podobného princípu ako v detstve, keď deti ešte nemali vyvinutú sexualitu, a preto všetku sexuálnu energiu používali na iné činnosti. Hlavný hrdina už ako dieťa fantazíroval nad rozprávkami o princoch a v dospelosti sa jeho krvavé predstavy spojili s predstavami sexuálnymi. Tým vznikol základ jeho krvavého divadla, v ktorom vystupovali mladí muži, ktorí boli zavraždení najčastejšie použitím ostrých bodných zbraní.

2.3.4.2. Nad-ja

Nad-ja, ktoré kontroluje konanie protagonistu pod vplyvom morálneho princípu, je už definitívne sformované predošlými identifikáciami a prispôsobovaním sa spoločenským pravidlám.

¹²³ efeb (nem. der Ephebe) = pojem zo starovekého Grécka, ktorý pomenúva mladíkov vo veku osemnásť až dvadsať rokov, ktorí podstupovali vojenský výcvik. Prenesene sa používa na mladíkov vo veku štrnásť až dvadsaťjeden rokov, ktorí sú objektmi efebophilov (nem. die Ephebophilen). (viď Mishima 77.)

¹²⁴ Mishima 143.

Z detskej identifikácie s mužskými aj ženskými objektmi je významnejšia identifikácia so ženským pohlavím, pretože tá nie je skrytá. A tiež preto, že identifikácia s mužským pohlavím sa viazala najmä na symboliku tragiky. *Nad-ja* je v detstve formované podľa myšlienky – taký ako matka by si mal byť a zároveň taký ako matka nesmieš byť, keďže práve identifikácia so ženami je dôležitejšia.

V puberte sú ďalšie obmedzenia pridané nahradením osobného *Nad-ja* davovým *Nad-ja*, ktoré najprv vznikne identifikáciou na základe idealizácie Omiho, a neskôr sa ďalej formuje vplyvom autohypnózy protagonistu. Okrem toho hlavný hrdina dosiahne identifikáciu s Omim i so Svätým Sebastiánom, ktorí boli zároveň jeho objektmi, takže i on sám sa v určitých situáciách stáva svojím sexuálnym objektom, alebo aspoň pod vplyvom narcistickej časti libida hľadá u svojich objektov nejaké spoločné vlastnosti – vek, výzor a pod.

Ako som už povedal predtým, voči opačnému pohlaviu som nepociťoval žiadne sexuálne vzrušenie. Dobrým dôkazom je fakt, že som nikdy nepociťoval túžbu vidieť ženu nahú. Ale zvykol som si na to vážne si nahovárať, že som do nejakého dievčaťa zaľúbený.¹²⁵

Davové *Nad-ja* sa prejavuje najmä v protagonistovej snahe správať sa podľa heterosexuálneho sexuálneho pudu – presviedčanie samého seba, že je zaľúbený do dievčaťa, rozvíjanie vzťahu so Sonoko či bozkávanie sa s Čieko.

2.3.4.3. Ja

Ja, ktoré je pod vplyvom vonkajšieho sveta, symbolizuje princíp reality. Takže ovláda ľudské konanie s cieľom nasledovať rozum. Podľa tohto princípu sa snaží podrobiť si *Ono*, aby jeho túžby boli prijateľné pre realitu. Keďže ale *Ja* samotné podlieha kontrole zo strany *Nad-ja*, často dochádza ku konfliktom v ľudskom správaní. „Neustále vládol tento zvláštny odpor medzi mojimi úvahami a medzi mojimi pocitmi.“¹²⁶

K jednej časti môjho od detstva naučeného vlastného výchovného systému patrilo, že som stále tvrdil, že je lepšie zomrieť, než sa stať ľahostajnou, nemužnou osobnosťou. Osobnosťou, ktorá nerozozná svoje vlastné inklinácie

¹²⁵ Mishima 82.

¹²⁶ Mishima 121.

a averzie a ktorá má len jedno želanie a to byť milovaný bez toho, aby sama vedela ako milovať.¹²⁷

Hlavný hrdina tento konflikt riešil najprv túžbou po smrti, pretože smrť bola z logického hľadiska jediným východiskom z krízy medzi *Nad-ja* a *Ono*. Jeho *Ja* sa snažilo korigovať homosexuálne túžby vychádzajúce z *Ono*, ale zároveň bolo obmedzované silnou represiou zo strany davového *Nad-ja*, ktoré tlačilo do popredia heterosexualitu.

Vzájomným striedaním smrteľného pudu so sexuálnym pudom, dochádzalo aj k zmene riešenia vnútorných konfliktov a protagonista objavil iný spôsob. Rozhodol nasledovať rozum, a preto svoju sexuálnu orientáciu najprv podrobil testu – vybral sa so spolužiakom z univerzity do nevestinca. Ale jeho stretnutie s prostitútkou nedopadlo úspešne. „O desať minút neskôr nebolo žiadnych pochyb o mojej impotencii.“¹²⁸

Impotencia predstavuje riešenie konfliktu medzi davom ovplyvneným *Nad-ja* a pudmi, ktoré vychádzajú z *Ono*. Ak by hlavný hrdina nasledoval ciele *Ono*, jeho predstavy o mladých silných mužoch zaliatych krvou, ktoré sú neprijateľné podľa princípu reality, nemohol by fungovať ako súčasť spoločnosti. V prípade, že by ho ovplyvnilo výlučne *Nad-ja*, protagonista by musel zmeniť svoju sexuálnu orientáciu a celý sexuálny vývoj, ktorý prebehol počas jeho detstva a puberty, a zároveň by nikdy nedosiahol uspokojenie. Takýmto riešením sa *Ja* vzoprie *Nad-ja* a prikláňa sa k *Ono*, resp. sexuálnemu pudu, ktorému ale tiež úplne nepodlieha.

2.4. Spoved' masky a Magnus Hirschfeld

Jukio Mišima sa v diele *Spoved' masky* v súvislosti s homosexualitou niekoľkokrát zmieňuje o teóriách nemeckého lekára Magnusa Hirschfelda. Sigmund Freud a Hirschfeld vyvíjali svoje teórie paralelne, a i keď sa obaja venovali štúdiu homosexuality, Freud sa sústredil prevažne na psychiku a na vplyv detstva vo vývoji sexuality, Hirschfeld sa naopak venoval boju za práva homosexuálov a rozvíjaniu teórie o treťom pohlaví, ktoré existovalo medzi mužským a ženským pohlavím.

Najvýznamnejší rozdiel medzi Hirschfeldom a Freudom ohľadne homosexuality

¹²⁷ Mishima 121.

¹²⁸ Mishima 135.

bol v tom, že Freud neveril v existenciu vrodenej homosexuality,¹²⁹ a práve z toho dôvodu sa pravdepodobne Mišima rozhodol použiť teórie Hirschfelda, pretože protagonista *Spovede masky* veril v predurčenosť svojej homosexuality.

Magnus Hirschfeld (1868 – 1935) bol významný nemecký sexuológ. Zo sexuológie ho zaujímala najmä homosexualita – medzi prvými oponoval klasifikácií homosexuality medzi choroby a označoval ju za vrodenu. Je zakladateľom prvého nemeckého homosexuálneho hnutia s názvom Vedecko-humanitárny výbor¹³⁰ (1897 – 1933).¹³¹ V roku 1913 spolu s ďalšími lekármi založili Lekársku spoločnosť sexuálnej vedy¹³² v Berlíne, prvú svojho druhu, ktorá sa sústredila na vedecký výskum sexuality, a od roku 1919 vytvoril Inštitút sexuálnej vedy¹³³ tiež v Berlíne, kde sa venoval výskumu homosexuality a poradenstvu homosexuálne orientovaným pacientom. Práve preto je Hirschfeld považovaný za zakladateľa sexuológie.¹³⁴

Najväčší význam na vývoj sexuológie mala Hirschfeldova teória o treťom – prostrednom pohlaví, ktoré koncom 20. storočia zahŕňalo terajšie koncepty transsexuálov, bisexuálov aj homosexuálne orientovaných jedincov (ktoré predstavovali rôzne variácie odchýlok od normálu). Podľa Hirschfelda boli homosexuálne orientovaní muži vlastne ženy v mužskom tele a homosexuálne orientované ženy muži v ženskom tele, aj keď toto kritérium nebolo univerzálne aplikovateľné na všetkých homosexuálne orientovaných. Veľmi dôležitá bola aj jeho teória o ľudskej bisexualite, podľa ktorej každý človek obsahoval prvky oboch pohlaví, jedným extrémom boli maskulínni muži a druhým feminíne ženy.¹³⁵

V *Spovedi masky* sa protagonista odvoláva na Hirschfelda ohľadne svojho sadomasochizmu a ohľadne Svätého Sebastiána. Hirschfeld tvrdil, že vo väčšine

¹²⁹ vid' Roy Starrs, *Deadly Dialects: Sex, Violence and Nihilism in the World of Yukio Mishima* (Kent: Japan Library, 1994) 99.

¹³⁰ nem. Wissenschaftlich-humanitäres Komitee

¹³¹ vid' Florence Tamagne, *A History Of Homosexuality In Europe: Berlin, London, Paris 1919-1939* (Algora Publishing, 2004) 60.

¹³² nem. Ärztliche Gesellschaft für Sexualwissenschaft

¹³³ nem. Institut für Sexualwissenschaft

¹³⁴ vid' Janell L. Carroll, *Sexuality Now: Embracing Diversity* (Cengage Learning, 2009) 37-38.

¹³⁵ vid' Clarke 7-8.

prípadov homosexuality, a to prevažne vrodenej, sa objavuje sadistický impulz.¹³⁶ Takže sadomasochizmus a fixácia na násilie hlavnej postavy boli už vopred predurčené, a nie je v jeho silách tento fakt zmeniť. Mišimove zaľúbenie v Svätom Sebastiánovi je predurčené jeho homosexualitou, pretože tento martýr pôsobí podľa Hirschfelda na homosexuálov stimulujúco. Z tohto je možné vyvodit' že hlavný hrdina je pasívny, prijíma svoje predurčenie a považuje sa za obeť osudu.¹³⁷

Spomína sa aj Hirschfeldovo rozdelenie homosexuálov na androfilov (sexuálnymi objektmi sú len dospelí muži) a efébofilov (objektmi sú mladí, nedospelí muži).¹³⁸ Mišima sám seba na základe predošlých skúseností radí medzi efébofila.

2.5. Zhrnutie

Dielo *Spoved' masky* je rozdelené do kapitol podľa jednotlivých období vývoja hlavnej postavy, tieto obdobia sa vo veľkej časti zhodujú s rozdelením sexuálneho vývoja podľa Sigmunda Freuda. Taktiež spomienky protagonistu z ranného detstva a popis jeho vtedajších pocitov poskytujú vhodný materiál na analýzu s použitím Freudových teórií.

Ženské prostredie výchovy, prísnosť starej matky no zároveň jej fixácia na vnuka spôsobili nedostatok mužského vplyvu na vývoj protagonistu, a tým ovplyvnili pravdepodobnosť vzniku homosexuality. Najmä zameranie sa starej matky na protagonistu a jej negatívny postoj mali pravdepodobne vplyv na vytvorenie typicky japonského Oidipovského komplexu „dieťa starej matky“.

Aplikovaním Freudového typického rozdelenia Oidipovského komplexu na negatívny a pozitívny je možné na základe skorých spomienok a retrospektívneho detailného popisu u hlavného hrdinu pozorovať dva paralelne prebiehajúce Oidipovské komplexy, a to jednako jeho negatívny i pozitívny variant. Pozitívny Oidipovský komplex prebieha identifikáciou s mužskými postavami čističa žumpy, sprievodcu a revízora, s ktorými súvisí tragickosť života. Negatívny variant reprezentujú ženské postavy Tenkacu a Kleopatry so silným líčením a výraznými kostýmami. K jednotlivým typom sa viažu aj špecifické voľby objektu, ženský objekt Johanky z Arku a mužské

¹³⁶ vid' Mishima 30.

¹³⁷ vid' Starrs 103.

¹³⁸ vid' Mišima 77.

objekty zavraždených princov a rytierov.

S Freudovými predpokladmi sa zhoduje i to, že predgenitálna voľba objektov sa odzrkadľuje v genitálnom období, a to menovite zvolením si Svätého Sebastiána a Omiho za dva najdôležitejšie prototypy, ktoré sú základmi finálnej objektovej voľby. Celkový sexuálny vývoj je ešte ovplyvňovaný princípmi jednotlivých častí psychiky, a to najmä princípom slasti a morálnym princípom. Tie spolu s davovým spôsobom myslenia, ktorý protagonista prijíma identifikáciou a autohypnózou, výrazne menia jeho prirodzený spôsob správania. Hlavný hrdina je preto schopný konať v súlade s morálnosťou spoločnosti či davovým pudom, ale zároveň proti svojim túžbam, ktoré vychádzajú z libida.

Hirschfeld tvrdil, že prevažne u jedincov s vrodenuou homosexualitou je sadizmus predurčený. Podľa predstáv hlavného hrdinu, ktoré obsahujú takmer výlučne násilie, krv a iné sadisticko-homosexuálne predstavy, je možné zaradiť protagonistu medzi vrodenných homosexuálov. Podľa Freudovej klasifikácie, keďže si hlavný hrdina volil aj ženské objekty, mal by byť obojako invertovaný, ale keďže ich nikdy nepovažoval za objekty sexuálne, preto patrí k absolútne invertovaným.

3. Porovnanie Jukia Mišimu s protagonistom *Spovede masky*

Na základe analýzy textu *Spovede masky* bude rozbor sexuálneho vývoja hlavného hrdinu a výsledok tejto analýzy porovnaný s Mišimovým životom zdokumentovaným niekoľkými biografickými publikáciami. Podľa známych faktov o Mišimovi je *Spoved' masky* považovaná za autobiografické dielo, pretože protagonista je do veľkej miery podobný Mišimovi.

Problém, ktorý sa naskytl, nebol v tom ako knihu ukončiť ale ako zdôvodniť vopred určený záver. Keď prideloval do knihy svoju minulosť, Mišima ju musel formovať podľa tohto záveru. Nie je to tak, že by svoju homosexualitu, alebo správne povedané latentnú homosexualitu vykonštruoval: všetky dáta boli v chaose jeho minulosti...Mišimovým zámerom v *Spovedi masky* nie je priznať sa k sexuálnej perverzности, ale potvrdiť ju. To čo chce, si vyžaduje definíciu, diagnózu akokoľvek beznádejnú, aby bol schopný, v tom najužšom slova zmysle, žiť sám so sebou.¹³⁹

Sporné sú ale spomienky z útleho detstva hlavnej postavy aj skorá naviazanosť na obraz Svätého Sebastiána, pretože nie je jasné, či vychádzajú zo skutočnosti, alebo boli vytvorené výlučne preto, aby podporili autorov zámer. Rozborom týchto spomienok a pocitov je možné vysvetliť priebeh Mišimovej sexuality.

3.1. Obdobie pred druhou svetovou vojnou

3.1.1. Detstvo Jukia Mišimu

Na základe dostupných informácií o detstve Jukia Mišimu je možné pozorovať značnú zhodu s hlavným hrdinom *Spovede masky*. Napriek tomu, že nezdierajú rovnaký dátum narodenia, pretože Mišima sa narodil 14. januára 1925 a protagonista *Spovede masky* 4. januára 1925,¹⁴⁰ v oboch prípadoch bola výchova starou mamou významným faktorom, ktorý ovplyvnil ich ďalší sexuálny vývoj. Život so starou mamou ovplyvnil všetky ďalšie vzťahy, najmä negatívny postoj zo strany otca a naviazanosť na matku.

¹³⁹ vid' John Nathan, *Mishima: a biography* (Da Capo Press, 2000) 98-99.

¹⁴⁰ vid' Micuo Fudžita and Jóko Mišima, ed. *Šašinšú Mišima Jukio 25-70* (Tókjó: Šinčóša, 2002) Mišima Jukio kiseki 1.

3.1.1.1. Nacu Nagai – stará mama

Mišimova stará mama Nacu Nagai pochádzala z aristokratickej rodiny, takže bola sčítaná a vzdelaná – zaujímala sa najmä o divadlo kabuki, literatúru a ovládala nemčinu aj francúzštinu. Okrem toho, že trpela záchvatmi hystérie a bola veľmi náladová, jej zdravie poznačila neuralgia ischiasu,¹⁴¹ ktorá sa prejavovala intenzívnymi bolesťami dolných končatín, kvôli ktorým musela tráviť veľa času na lôžku. Rovnako ako v prípade hlavnej postavy *Spovede masky*, Mišima taktiež vyrastal obklopený chorobou a pod prísnu kontrolou starej mamy, styk s vlastnou matkou mal povolený len vo veľmi obmedzenej miere. Nacu rozhodovala o každom detaile Mišimovho života, mohol sa kamarátiť len so staršími sesternicami a smel sa hrať len s bábikami, domčekmi pre bábiky či skladať origami, pretože kvôli chorobe bola veľmi citlivá na hluk.¹⁴²

Výchova protagonistu *Spovede masky* vychádzala z vlastných skúseností Mišimu, ktorého detstvo bolo poznačené násilným odcudzením od vlastnej matky, ktorú sa mu snažila nahradiť stará mama, ktorá ale svoju lásku prejavovala prehnanou ochranou, obmedzeniami a snahou o úplnú kontrolu Mišimovho života. Obmedzený styk s okolím a rovesníkmi, a najmä celková absencia mužského vplyvu mala u Mišimu za následok vytvorenie ženského aspektu v jeho chovaní. Dokonca aj Tošitami Bódžó,¹⁴³ editor školského časopisu, sa o mladom Mišimovi vyjadril, že to bol „tichý a krehký chlapec s vyberanými ale akosi dievčenskými spôsobmi.“¹⁴⁴

Mišima v detstve trpel izoláciou, pretože sa nemohol zúčastňovať na školských aktivitách nie len kvôli chatrnému zdraviu, ale aj kvôli zákazom zo strany starej mamy. „Kimitakeho najväčším problémom bolo, že nevedel, ako sa má správať medzi chlapcami. Bol slabý, hanblivý a jeho správanie bolo dievčenské. Prirodzene jeho spolužiaci ho kvôli tomu trestali.“¹⁴⁵ Nechodil na školské exkurzie, necvičil na hodinách

¹⁴¹ chronický zápal sedacieho svalu

¹⁴² vid' vid' Henry Scott Stokes, *The Life and Death of Yukio Mishima* (New York: Cooper Square Press, 2000) 41-42.

¹⁴³ Bódžó Tošitami – 坊城俊民, (1917-1990)

¹⁴⁴ Nathan 34.

¹⁴⁵ Nathan 16.

telesnej výchovy a taktiež sa musel vyhýbať jedlu v školskej jedálni,¹⁴⁶ takže vlastne nebol súčasťou chlapčenského kolektívu, a tak sa Mišima počas detstva nemohol stať súčasťou davu a tak sa identifikovať s ostatnými spolužiakmi, čo by mu umožnilo vytvorenie *Nad-ja*, ktoré by bolo motivované podobnými pudmi ako u jeho spolužiakov.

Keďže jeho svet tvorili takmer výlučne služobné a dievčatá, ktoré mu vybrala stará mama, nebolo možné, aby si našiel ideály identifikácie, ktoré by zosobňovali typicky mužské objekty. Práve preto sa mohol identifikovať len so ženským pohlavím, ktoré ho obklopovalo, a tým došlo k zosilneniu ženského aspektu v jeho správaní a k jeho postupnému zoženšteni. Práve na základe identifikácie so ženami pravdepodobne došlo k vytvoreniu homosexuality.

3.1.2. Pubertálne obdobie Jukia Mišimu

Mišima začal bývať spolu so svojou rodinou až od svojich dvanástich rokov, a tak ako v prípade protagonistu *Spovede masky*, aj on musel pri starej mamy raz za týždeň prenocovať, a dokonca jej každý deň po návrate zo školy telefonovať. Prísnosť Nacu ale nahradili prehnané nároky zo strany otca, ktorý do tejto doby nemal takmer žiaden vplyv na Mišimov život. Otec sa pokúšal o prevýchovu mladého Mišimu, aby zamedzil predošlý vplyv starej matky, a najmä preto sa snažil obmedziť Mišimov vzťah k literatúre, ktorú považoval za klamstvo určené dievčatám.¹⁴⁷

Pôvodné prostredie výchovy bolo nahradené kompletnou rodinou s mužským aj ženským aspektom, kde sa naskytla možnosť pretvorenia latentnej homosexuality, ktorá vznikla pod vplyvom výlučne ženskej výchovy. Účinok sily otcovskej postavy ale nemala možnosť prejaviť svoj efekt, pretože po firemnom povýšení otec býval oddelene od zvyšku rodiny, a tak sa Mišima opätovne dostal pod vplyv ženy, tento raz vlastnej matky Šizue.

3.1.2.1. Šizue Haši – matka

Vzťah medzi Mišimom a jeho matkou bol veľmi špecifický, keďže Mišima s ňou predošlých dvanásť rokov udržiaval len veľmi obmedzený kontakt a i ten prísne kontrolovala a výlučne určovala stará mama. Po zjednotení s vlastným synom sa Šizue

¹⁴⁶ vid' Stokes 62-63.

¹⁴⁷ vid' Stokes 55.

snažila svojou starostlivosťou vynahradiť mu stratené detstvo.

Ale on sa zaľúbil do svojej matky...Odvtedy žiadna iná žena nebola dôležitá. Pokiaľ ide o Šizue, konečne sa jej naskytla možnosť vyjadriť lásku, ktorá sa v nej nahromadila za dvanásť rokov, zbožňovala a neprestávala zbožňovať Kimitakeho spôsobom takmer priveľmi vrúcny, aby bolo možné nazývať ho materinským.¹⁴⁸

Podľa Freuda prílišná naviazanosť na matku alebo na inú osobu ženského pohlavia, v mnohých prípadoch u mužov vyúsťuje do homosexuality. Dôvodom je identifikácia s matkou a hľadanie mužského objektu, ktorý by predstavoval syna. Intenzívna náklonnosť zo strany starej mamy je nahradená podobným vzťahom s matkou a zároveň pretrvávajúca absencia otca podporuje rozvíjanie sa latentnej homosexuality, ktorá sa ale postupne začína prejavovať a to predovšetkým v literárnej tvorbe mladého Mišimu.

3.1.2.2. Azusa Hiraoka – otec

Azusa Hiraoka zohrával veľmi negatívnu úlohu vo vývoji Mišimu, a to nie len ako osoby ale aj ako spisovateľa. Neprítomnosť otcovskej osobnosti v detstve a prevaha ženského prostredia mohli spôsobiť vznik latentnej homosexuality. Zároveň je aj dôvodom izolácie Mišimu od rovesníkov, pretože nedošlo k pozitívnemu Oidipovskému komplexu, nepreběhla identifikácia s otcom. A preto neexistoval vzor, ktorý by Mišimu nasmeroval v správaní v mužskom kolektíve, a to bolo aj dôvodom, prečo sa Mišima nevedel zaradiť medzi svojich rovesníkov.

V jednom z listov svojmu priateľovi sa Mišima sťažuje na kritiku zo strany otca, ktorý jeho literárne ambície nepodporoval.

Pokiaľ ide o moje písanie, on je stelesnením každého predstaviteľného hendikepu alebo prekážky...Nikdy si nič moje neprečítal. Ale vo svojej kritike je veľmi neobmedzený: „literárna torba,“ informuje ma, „prináša úžitok len ľuďom zo zdegenerovaného národa“.¹⁴⁹

Po návrate Mišimu k zvyšku rodiny bola otcovská postava obnovená, ale keďže otec

¹⁴⁸ Nathan 25.

¹⁴⁹ Nathan 43.

zosobňoval zákazy a hrubý spôsob výchovy, taktiež vyvolával aj negatívny postoj zo strany matky, ktorá bola Mišimovým objektom, nemal dôvod sa s ním identifikovať.

Mišima využíval literatúru aj na vyjadrenie svojich skrytých homosexuálnych túžob. Snahu o zamedzenie jeho literárnej tvorby je možné interpretovať ako pokus o zabránenie jej ďalšiemu rozvoju (jeho otec dokonca používa spojenie degenerovaný národ, čo je možné chápať aj ako homosexuálne orientovaní ľudia).

3.1.2.3. Prvé prejavy homosexuality

Prvé náznaky homosexuality sa u Mišimu prejavili už v jeho skorej literárnej tvorbe, keď ako dvanásťročný publikoval v školskom časopise svoju prvú poviedku "Kvety šťaveľa – Spomienka na detstvo".¹⁵⁰ V tejto poviedke malého chlapca priťahoval neznámy, silný muž, ktorý bol vyvrheľom spoločnosti pretože zavraždil vlastného syna. Ako v jednom z prvých próz Mišima použil svoje typické témy – homosexualitu, násilie a smrť.¹⁵¹

Hlavným protagonistom tejto poviedky bol malý chlapec, ktorému mama zakázala hrať sa na kopci neďaleko domu, pretože by tam mohol naraziť na trestanca, ktorý ušiel z väzenia. Chlapec fascinovaný prírodou sa zatúla do lesa, v ktorého temnote sa vrhne do náručia trestanca. Poprosí ho, aby sa vrátil späť do väzenia, pretože on má potom zakázané hrať sa na kopci. Keď muž po roku odchádza z väzenia, pred bránami ho očakáva chlapec aj s kamarátmi, každému dá jeden kvet šťaveľa. Za deťmi ale prídu aj ich matky, ktoré trestanca nakoniec odoženú.¹⁵²

Malý chlapec porušil zákaz vyslovený matkou a šiel sa hrať nie len na kopec ale i do tmavého lesa. Matkina obava z toho, že chlapec stretne trestanca, predstavuje strach zo zakázaného, v tomto prípade homosexuality. Sloboda, spojenie s prírodou a objatie pod úkrytom temnoty lesa a opätovné radostné zvitanie s trestancom predstavuje skryté homoerotické túžby. Proti týmto túžbam bojuje zástup matiek, ktorému sa nakoniec podarí zažehnať nebezpečenstvo tým, že trestanca vyženú.

V tejto poviedke je evidentný vplyv *Ono*, ktoré chlapca ženie proti vôli matky na kopec, aby si mohol splniť svoje sexuálne ciele. Zástup matiek predstavuje morálnosť

¹⁵⁰ angl. "Sorrel Flowers – A Memory of Youth", jap. (酸模～秋彦の幼き思ひ出)

¹⁵¹ vid' Starrs 25.

¹⁵² Nathan 27-30.

Nad-ja, ktoré na základe vplyvu spoločenskej mravnosti odsudzuje túžby *Ono*. Trestanec je zosobnením sexuálneho objektu, ktorý k sebe priťahuje malého chlapca.

3.1.3. Dospelosť Jukia Mišimu

Mišima vychádza zo svojho života aj v posledných sekciách *Spovede masky*, pretože aj on sa kvôli zdravotnému stavu vyhol nástupu do armády a po ukončení strednej školy pokračoval v štúdiu práva na Tokijskej univerzite. Najdôležitejšími míľnikmi z tohto obdobia boli pokus o vzťah s dievčaťom a uvedomenie si svojej homosexuality.

Vzťah so Sonoko opísaný v *Spovedi masky* podľa slov Mišimovej matky vychádza zo skutočnej Mišimovej skúsenosti – bol počas vojny zasnúbený so spolužiačkou svojej sestry, ale svadbu nakoniec odvolal.¹⁵³

3.2. Obdobie po druhej svetovej vojne

V diele *Spoved' masky* Jukio Mišima opisuje život protagonistu do obdobia tesne po druhej svetovej vojne. Román je ukončený rozhodnutím hlavnej postavy nasledovať pri voľbe sexuálnych objektov homosexuálne pudy vychádzajúce z *Ono*, ale zároveň ohľadne správania sa v spoločnosti sa bude riadiť *Nad-ja*, ktoré je ovplyvnené jeho predošlým životom v rôznych davoch a spoločenským princípom morálnosti, takže sa tváril ako heterosexuál. V skutočnom živote Mišima po roku 1945 zaujal podobné stanovisko a svojou samovraždou 25. novembra 1970 sa pokúsil tieto dva princípy skĺbiť.

3.2.1. Mišimova homosexualita

Po druhej svetovej vojne sa začína rozširovať homosexuálna komunita a to najmä v Tokiu pod vplyvom homosexuálnej komunity zo Západu. Začali vznikajú bary a kaviarne, v ktorých sa sústreďovali homosexuáli.

Od roku 1950 ich začal navštevovať aj Jukio Mišima. Verejnosti a známym tvrdil, že ide o výskum v rámci jeho nového románu *Zakázané farby*,¹⁵⁴ ktorého hlavný hrdina

¹⁵³ vid' Nathan 79.

¹⁵⁴ jap. *Kindžiki* (禁色)

sa pohyboval v podobnej komunite.¹⁵⁵ Mišima potreboval vidieť realitu, aby podľa nej mohol vytvoriť fiktívny svet svojho diela, a preto v týchto baroch pôsobil len ako pozorovateľ.

Otvorene sa ako homosexuál prejavil údajne až počas cesty mimo Japonska v roku 1952 počas návštevy karnevalu v Brazílii, kde si do hotelovej izby vodil mladých mužov vo veku okolo sedemnást' rokov. O mesiac neskôr, teda v marci 1952, v Paríži navštívil niekoľko barov pre homosexuálov.¹⁵⁶ Pod vplyvom cesty po Západe, počas ktorej si prezrel aj svoju vysnívanú krajinu – Grécko, začal navštevovať aj večierky pre homosexuálov v Tokiu, kde sa stretával so známymi, ktorých spoznal počas rešerše pri písaní *Zakázaných fariieb*. Týchto večierok sa zúčastňoval až do svojej svadby v roku 1958.¹⁵⁷

Mišima dal najavo svoju homosexualitu, až keď sa nachádzal mimo Japonska, takže využil šancu, ktorú mu poskytovala anonymita cudziny. Tým sa vyhol kritike a pocitu viny, ktoré by boli vyvolané domácim prostredím a morálnym princípom *Nadja*, ktoré sa vzťahovali k životu v Japonsku. Po návrate zo Západu *Ono*, ktoré medzitým okúsilo realizáciu svojich túžob umožnených prostredníctvom prevahy vplyvu nad ostatnými zložkami psychiky, zabezpečilo občasné prejavy princípu slasti aj v domovine.

3.2.2. *Mišimovo manželstvo*

Prvú významnú známosť ženského pohlavia po druhej svetovej vojne mal Mišima až v roku 1952, keď sa zoznámil s mladou študentkou univerzity Gakušúin Eiko.

...(Mišima) prišiel na prvé rande s kvetmi a parfumom a trval na tom, že na ňu počká vo vestibule. Mišima a Eiko sa stretávali viac-menej pravidelne do marca 1954, keď Eiko absolvovala Gakušúin...Nesporne ich vzťah bol platonický, Eiko implikovala, že Mišima bol príliš nasmelý na to, aby sa pokúsil o zblíženie. Zdalo sa, že Mišima pociťoval pôžitok z jej prítomnosti najmä kvôli jej ochote zúčastňovať sa jeho, ako to nazýval, 'nadšenia pre

¹⁵⁵ vid' Stokes102-104.

¹⁵⁶ vid' Nathan 111-113.

¹⁵⁷ vid' Nathan 117.

maškarádu'.¹⁵⁸

K svadbe nakoniec nedošlo najmä kvôli Mišimovmu vzťahu s matkou, ktorý bol priveľmi silný. Eiko nesúhlasila s prílišnou angažovanosťou Mišimovej matky v ich spoločnom živote.

Od roku 1957 ho do manželstva začali nútiť aj rodičia, zo strany otca bolo jedným z dôvodov už tri roky trvajúce manželstvo jeho mladšieho brata Čijukiho a druhým boli fámy o údajnej Mišimovej homosexualite. Po dlhšom hľadaní a niekoľkých odmietnutiach sa nakoniec Mišima oženil s devätnásťročnou študentkou v roku 1958. Joko Sugijama spĺňala Mišimove kritéria, pretože sa nezaujímal o jeho literárne diela a zaviazala sa, že ich manželstvo bude bez škandálov.¹⁵⁹

V tejto časti Mišimovho života je evidentná prevaha *Nad-ja*, pretože k svadbe ho núti predovšetkým morálny pocit zodpovednosti voči rodičom. Taktiež jeho spoločenské postavenie, keď bol ako známy spisovateľ pod neustálym drobnohľadom spoločnosti, si vyžadovalo prispôsobenie sa väčšinovému princípu, podľa ktorého bola preferovanou sexuálnou orientáciou heterosexuality. Aj od Mišimu sa očakávalo, že si nájde manželku, ak chce byť plnohodnotnou súčasťou spoločnosti.

3.2.3. *Mišimova samovražda*

Mišima založil v roku 1968 Spoločnosť štítov,¹⁶⁰ ktorej hlavným cieľom bola ochrana cisára a japonských tradícií. Za týmto účelom do nej naverboval mladých študentov i čerstvých absolventov univerzít. Spoločnosť štítov sa taktiež snažila dosiahnuť zmeny v ústave, podľa ktorých by sa Jednotky sebaobrany¹⁶¹ stali právoplatnou japonskou armádou. Jeho snaha vyvrcholila pokusom o prevrat, ktorý ukončil spáchaním *seppuku*.¹⁶²

Mišimova fascinácia násilnou smrťou je zobrazená aj v diele *Spoved' masky* prostredníctvom túžby zomrieť na fronte, a tiež prostredníctvom krvavých predstáv

¹⁵⁸ Nathan 116.

¹⁵⁹ vid' Stokes 120.

¹⁶⁰ jap. Tatenokai (盾の会)

¹⁶¹ jap. *Džeitai* (自衛隊)

¹⁶² rituálna samovražda prerezaním brušnej dutiny

hlavnej postavy. V roku 1960 Mišima napísal poviedku "Patriotizmus"¹⁶³ o samovražde poručíka, ktorý týmto spôsobom riešil konflikt medzi uposlúchnutím cisárskeho rozkazu a lojalitou voči svojim priateľom. Táto poviedka bola vydaná až v roku 1966, v rovnakom roku bola i sfilmovaná a hlavnú úlohu stvárnil Mišima. Film vyšiel pod názvom *Obrad lásky a smrti*,¹⁶⁴ Mišima venoval príprave filmu veľa času a realistické a detailné spracovanie *seppuku* mu umožnilo uskutočniť svoje túžby.¹⁶⁵

O veľkom význame smrti sa vyjadril aj vo svojej eseji "Slnko a oceľ"¹⁶⁶ z roku 1970. Presadzuje svoj názor, že len pomocou smrti získa dôkaz o živote, pretože smrť zaplňa medzeru medzi videním a bytím.¹⁶⁷

V rámci ďalších príprav na spáchanie *seppuku* v septembri 1970 púzoval Mišima pre sériu fotografií, ktorých scény sám navrhol. Medzi fotografiami boli fotky zobrazujúce Mišimu utopeného v blate, Mišimu so sekerou v hlave, Mišimu pod kolesami nákladného auta, Mišimu pózujúceho ako Svätý Sebastián a dokonca i Mišima páchajúceho *seppuku*.¹⁶⁸

Týmito fotografiami zavŕšil svoju transformáciu, ktorú začal po dokončení *Spovede masky*. Ďalšie diela, ktoré napísal, neobsahovali natoľko explicitne autobiografické prvky, Mišima častokrát zakomponoval svoju osobnosť do niekoľkých postáv zároveň. Po odhalení svojej homosexuálnej orientácie a sexuálnych fantázií sa rozhodol úplne pretvoriť Kimitaku Hiraokeho na silného, mužného Mišimu, ktorý bol schopný nie len snívať a písať, ale aj konať. Začal s pravidelným cvičením v posilňovni, a taktiež cvičil kendó a nakoniec bol vodcom Spoločnosti štítov.

25. novembra 1970 spáchal Mišima *seppuku* spolu so svojim najvýznamnejším prívržencom Masakacuom Moritom. Ich spoločná samovražda je občas považovaná za variant mileneckej samovraždy *šindžú*, pretože by tak predstavovala prevedenie

¹⁶³ jap. "Júkoku" (憂国)

¹⁶⁴ angl. The Rite of Love and Death

¹⁶⁵ vid' Nathan 180-181.

¹⁶⁶ jap. "Taijó to tecu" (太陽と鐵)

¹⁶⁷ vid' Nathan 239-240.

¹⁶⁸ vid' Stokes 189-191.

povedky "Patriotizmus" do reality.¹⁶⁹ Mišima stelesňoval poručíka a Morita jeho manželku, ktorá ho nasledovala aj v smrti. Mišima bol Moritovým ochrancom a pred priateľmi sa často vyjadroval, „Ja som zaviazal život cisárovi a Morita ho zaviazal mne. Pamätajte si ho, on je ten, čo ma zabije.“¹⁷⁰ Morita spĺňal kritéria Mišimových fantázií, a preto mohol byť jeho sexuálnym objektom, pretože bol prostý (ako Omi), nevinný a silný (ako Svätý Sebastián) a nezaujímal sa o Mišimovu literárnu tvorbu.

Mišima sa prostredníctvom *seppuku* stal súčasťou literárneho sveta, ktorý vytvoril vo svojich dielach. Tento svet bol ovplyvnený jeho sexuálnymi túžbami nie len preto, že sa tam objavovala homosexuálna tematika, ale najmä preto, že väčšina postáv je do určitej časti autobiografická, a preto sú ich pudy aj pudmi Mišimu. Z tohto dôvodu je analýzou týchto hrdinov možné vytvoriť celistvý obraz obsahujúci Hiraoku Kimitakeho i Jukia Mišimu.

Dosiahnutie ultimátnej extázy, ktorá vychádzala z krásy smrti a bolesti, taktiež umožnilo Mišimovi stať sa vlastným právoplatným sexuálnym objektom, pretože pomocou *seppuku* získal rovnakú sexuálnu príťažlivosť, ktorá ho priťahovala aj k jeho objektom v *Spovedi masky*.

3.2.4. Mišima a sadomasochizmus

Freud považoval sadizmus a masochizmus za súčasť každého človeka, rovnako ako mužský a ženský aspekt v prípade bisexuality. Sadomasochizmus sa preukázal aj v správaní Mišimu – sadistická zložka sa prejavila vo forme fantázií a masochistická vyvrcholila uskutočnením samovraždy.

Fantázie hlavnej postavy v románe *Spoved' masky* obsahujú rôzne prejavy sadizmu. V predgenitálnom období si hrdina predstavoval najmä smrť princov a rytierov. V genitálnom období sa objavili fantázie o krvavom divadle, v ktorom zomierali mladíci ubodaním či vykrvácaním, alebo aj o kanibalistických večierkoch, ktorých hlavným chodom boli protagonistovi spolužiaci. „...vrazil som B-mu celou silou vidličku do srdca. Prameň červenej krvi mi vystriekol do tváre. Držal som nôž v pravej ruke a pomaly som začal odkrajať mäso z hrude, najprv len v tenkých plátkoch...“¹⁷¹

¹⁶⁹ vid' Nathan 259.

¹⁷⁰ Nathan 258.

¹⁷¹ Mishima 61.

V niektorých predstavách vykonával sadistické úkony sám protagonista, v iných s pôžitkom sledoval smrť mladých mužov.

Sadizmus premenený na masochizmus sa presadzoval počas očakávania skorej smrti hlavnej postavy *Spovede masky*. U Mišimu sa objavil už v príprave na prevrat, ktorý skončil jeho samovraždou. V roku 1967 sa tajne zapojil do cvičenia Jednotiek sebaobrany, počas ktorého trénoval s mladými vojakmi a snažil sa s nimi udržať tempo. Aj napriek tomu, že mal niekoľko nevýhod najmä kvôli vyššiemu veku či žalúdočným kŕčom a hnačkám.¹⁷²

Masochizmus ako pokračovanie sadizmu vyvrcholil, keď Mišima spáchal *seppuku*, pretože násilie, ktoré bolo pôvodne nasmerované na sexuálne objekty, sa otočilo smerom na Mišimu, a tým sa v podstate stal svojim vlastným sexuálnym objektom. Uspokojenie, ktoré u neho vyvolávala predstava vlastnej smrti, pravdepodobne vyvrcholilo počas realizácie rituálnej samovraždy.

„V spodnej časti brucha mal ranu dlhú takmer trinásť centimetrov, ktorá bola v niektorých miestach hlboká až päť centimetrov.“¹⁷³ Na základe tohto opisu je evidentné, že Mišima sa neobával smrti. Naopak si bolesť, ktorá sprevádzala zomieranie, sám vykonal a to vo veľmi silnej miere.

3.2.5. *Mišima a neuróza*

Freud charakterizoval neurózu ako opak perverzie, pretože neurotickí jedinci svoje túžby, ktoré by mohli byť morálne nevhodné, utláčajú a ukrývajú. Do tejto kategórie často patria homosexuálne orientované osoby, pretože nie vždy sú schopné otvorene prejaviť svoju sexuálnu orientáciu. V prípade nahromadenia potlačených emócií dochádza k prejavom ďalších psychických porúch.

Mišima v závere *Spovede masky*, ktorá bola pre neho vlastne osobnou spoveďou, v ktorej sa priznáva k homosexuálnym fantáziám, k násiliu a k fixácií na smrť, predpovedal budúcu zmenu svojej osoby.

V tom momente bolo v mojom vnútri brutálnou silou čosi zničené. Bolo to,

¹⁷² vid' Nathan 221.

¹⁷³ vid' Stokes 34.

ako keby z nebies práve spadol hrom a rozštíepil živý strom. Všimol som si, že budova, ktorú som kúsok po kúsku tak namáhavo postavil, sa žalostne zrútila. Mal som pocit, že som svedkom hrôzostrašného okamihu, keď sa celé moje bytie zmenilo na nebytie.¹⁷⁴

Od momentu uverejnenia tohto románu v roku 1949, došlo k postupnej ale zároveň prudkej zmene osobnosti. *Spoved' masky* bola otvoreným prejavom nahromadených potlačených túžob, ale keďže Mišima sa k homosexualite odhalenej v tomto diele verejne nepriznal, dochádzalo len k ďalšiemu ukryvaniu pocitov. Mišima sa rozhodol odosobniť od svojho doterajšieho života a zdôrazniť silnú samurajskú osobnosť, ktorú mu vštepovala stará mama, a ktorá mala väčšie šance byť súčasťou spoločnosti.

Táto silná osobnosť sa prejavila hlavne po roku 1949, keď Mišima vydal niekoľko veľmi úspešných diel, ktorými sa v Japonsku preslávil. Od roku 1951 do roku 1970 niekoľko krát cestoval do zahraničia, prevažne do Spojených štátov. V roku 1955 začal s kulturistikou a neskôr aj s kendóm, aby nabral svalovú hmotu. V 1958 sa oženil a o rok neskôr jeho manželka porodila dcéru. Svoju hereckú kariéru začal v roku 1960, a potom si zahral ešte v niekoľkých filmoch. Stal sa predpokladaným kandidátom na Nobelovu cenu za literatúru, a to niekoľkokrát. V šesťdesiatych rokoch zahájil aj písanie prác, v ktorých podporoval otvorené prejavy akcie a túžbu konať. V roku 1967 začal trénovať s Jednotkami sebaobrany a neskôr si založil Spoločnosť štítov.¹⁷⁵

V jednej osobe existovali dve povahy, jednou bol chorľavý, útlý mladík, u ktorého pretrvávala pasivita, ktorý sa nevenoval ani športom ani pitiu alkoholu ako jeho rovesníci, a ktorého naplňala tvorba literatúry (ktorý bol predlohou pre protagonistu *Spovede masky*) a druhou bol komunikatívny, scestovaný muž činu s vlastnou súkromnou armádou.

Zhruba v tejto dobe (pred rokom 1945) som mal želanie zmeniť sa na môj opak i v skutočnom živote. Samozrejme si nemôžem byť istý či som naozaj vytvoril svoj opak alebo len moju stránku, ktorá bol dovtedy ignorovaná.¹⁷⁶

Nespokojnosť s vlastnou povahou podmienila rozvoj druhej osobnosti, ktorá bola viac reprezentatívna v spoločnosti a tieto osobnosti sa vzájomne zamieňali. Jedna bola

¹⁷⁴ Mishima 150.

¹⁷⁵ vid' Fudžita Mišima Jukio kiseki 4 ~ 9.

¹⁷⁶ Nathan 121.

opakom druhej, ako to vyjadril Mišima a túto citáciu uvádza Nathan v jeho biografii .

Vznik neuróz a psychických porúch, ktoré sa prejavili u Mišimu, bol spôsobený najmä špecifickým výchovným prostredím a potlačovaním prirodzeného smerovania libida v reálnom živote, ktoré malo možnosť prejať sa len vo fantazijnom svete alebo neskôr prostredníctvom literatúry.

Stará mama ho vychovala ako dievča, to sa prejavilo v jeho senzitivno-romantickej povahe, ale zároveň mu neustále vštepovala hrdosť a disciplínu, ktoré Mišima neskôr využil, aby zapadol do kolektívu – naučil sa fajčiť i piť alkohol, venoval sa prísnemu cvičeniu, a to aj napriek svojmu krehkému zdraviu. „Jeho stará mama vytvorila dvojité osobnosť...ale takmer vždy to bol silný Mišima, ktorého človek videl, nie hanblivé utiahnuté dieťa.“¹⁷⁷ Práve Mišimov citlivý charakter a špecifický koncept krásy, ktoré sa odlišovali od samurajského sebavedomého Mišimu, sa dostávali najavo v starších dielach a občas aj v nových prácach prostredníctvom postáv, ktoré vyjadrovali Mišimove myšlienky.

U Mišimu sa pod vplyvom represie homosexuálnych a sadistických pudov hromadia neurotické pocity úzkosti a znepokojenia, ktoré sa prejavujú ako v jeho posadnutosti byť úspešný a docenený. Úspech očakával najmä v súvislosti s jeho literárnou tvorbou. Ohľadne každého diela očakával kritiku, najmä tu pozitívnu, úzkosť u neho vyvolávalo ignorovanie jeho prác zo strany literárnych kritikov, časopisov či ocenení.

Úzkosť bola u neho pozorovateľná napríklad aj v súvislosti s udeľovaním Nobelovej ceny. „Svoje sklamanie nikdy nedal najavo, aj keď o tom nikdy nepovedal ani slovo, a ani nijak inak nevyjadril svoje skutočné pocity...“¹⁷⁸ Práve fakt, že Mišima bol dvakrát teoretickým nominantom na Nobelovu cenu a nikdy ju nezískal, bol pre neho veľmi devastujúci. Cítil, že jeho literárna práca bola nedocenená.

Mišima bol taktiež známy ako perfekcionista, ktorý vždy dodržal každý termín a každý rukopis odovzdal načas a takmer bez chýb. Objavuje sa u neho i posadnosť pravidelným cvičením, čo sa manifestovalo tým, že za žiadnych okolností nevynechal

¹⁷⁷ vid' Stokes 52.

¹⁷⁸ vid' Nathan 228.

tréning v posilňovni a pätnásť rokov si zachoval svoj plán cvičiť trikrát do týždňa. Perfekcionistická povaha sa prejavovala aj na spoločenských podujatiach, pretože vždy presne o jedenástej odišiel, aby sa venoval písaniu niekedy až do ranných hodín.¹⁷⁹ Takéto prehnané kontrolovanie vlastného správania vyústilo do problémov so socializáciou a komunikáciou. Ak by precízne vykonávanie týchto úkonov súviselo s vnútorným napätím či úzkosťou, mohlo by ísť aj o obsedantne-kompulzívnu poruchu.

3.3. Zhrnutie

Detstvo Jukia Mišimu sa vyznačovalo prehnanou kontrolou a prísnosťou starej mamy, ženským prostredím výchovy, obmedzeným kontaktom s vlastnou matkou a negatívnym vzťahom s otcom. Všetky tieto atribúty prispeli k nedostatku mužských objektov identifikácie, a tým i k prepuknutiu homosexuálnych tendencií.

Prvé prejavy homosexuality sa objavujú najprv v detských fantáziách a predstavách, a neskôr aj v jeho prvých literárnych dielach, ktoré napísal už na začiatku puberty.

Na základe vzájomných rodinných vzťahov v Mišimovej rodine je možné pozorovať existenciu Oidipovského komplexu typu „dieťa starej mamy,“ pretože Mišima v mladosti naozaj zaujal z pohľadu starej mamy miesto svojho otca a stáva sa primárnym objektom jej lásky. Taktiež vzťah s otcom nie je pozitívny, a preto sa s ním nemôže identifikovať. Namiesto toho má tendencie identifikovať sa so starou mamou a to prostredníctvom Tenkacu či Kleopatry. Fenomén „dieťa starej mamy“ ale nevysvetľuje existenciu ako mužských tak aj ženských objektov.

Detstvo obsahovalo dva typy prostredia – jedným bol život uzavretý v izbe starej mamy bez kontaktu s okolím a druhým krátkodobá voľnosť, ktorú Mišimovi poskytovali stretnutia s matkou. Okrem toho aj rozpoltený vplyv starej mamy, zdôrazňovala význam aristokratického pôvodu, pýchu a japonskú kultúru, no na druhej strane bola nadmerne prísna a manipulatívna. Takéto podmienky zapríčinili vytvorenie dvoch pováh, a tým aj dvoch odlišných Oidipovských komplexov – negatívneho a pozitívneho. Práve preto sa v Mišimovom živote objavovali mužské rovnako aj ženské objekty a Mišima bol schopný oženiť sa aj napriek homosexuálnej orientácii. Práve

¹⁷⁹ vid' Nathan 118, 124.

negatívny Oidpovský komplex bol výraznejší a sexuálne libido bolo nasmerované len na mužské objekty, ženy boli skôr objektmi záujmu a zvedavosti, a neskôr snahou ukryť nasmerovanie svojho libida.

Sadomasochistický charakter spájaný s homosexualitou sa prejavuje aj u Mišimu. Sadistická, teda aktívna zložka, bola nasmerovaná voči sexuálnym objektom, najmä v Mišimových predstavách o zavraždených princoch, krvavom divadle či kanibalistických večerách. Masochistická, teda pasívna časť, smerovala voči Mišimovej vlastnej osobe a vyvrcholila jeho samovraždou. V podstate ide o zamieňanie sexuálneho a deštrukčného pudu.

Záver

Použitím freudovskej psychoanalýzy, ktorá umožňuje vysvetliť pôvod ľudskej sexuality v detstve na základe prostredia výchovy a priebehu Oidipovského komplexu. Aplikovaním tohto prístupu na rozbor *Spovede masky* a so zameraním sa na detailnú analýzu života protagonistu od útleho detstva až do skorej dospelosti, a taktiež vytvorením paralel so životom Jukia Mišimu, bolo možné popísať jeho sexuálny vývoj a stanoviť faktory, ktoré k nemu viedli, prípadne ktoré sa snažili tento vývoj akokoľvek pozmeniť.

Podľa konceptu Sigmunda Freuda vychádza homosexuálna, tak ako heterosexuálna orientácia z vrodenej ľudskej bisexuality (ktorá vychádza z fyzického a psychického hermafroditizmu, ktorý ale nikdy nebol vedecky dokázaný). Vo väčšine prípadov dôjde postupne k definitívnemu ustanoveniu jedného typu sexuality, niekedy ale pretrváva i bisexualita.

Najvýznamnejšou časťou vývoja sexuality v detstve je Oidipovský komplex. Negatívny Oidipovský komplex u syna prebieha identifikáciou s matkou (alebo inou ženskou postavou) a sexuálne objekty si vyberá podľa vzoru matky medzi mužským pohlavím. Vplyv na priebeh Oidipovského komplexu má výchova, a to najmä naviazanosť zo strany matky a pod vplyvom toho si syn vyberá sexuálne objekty podľa modelu milujúca matka a jej syn, on v pozícií matky a objekt ako milovaný syn.

Takýmto spôsobom sa vyvíjal aj protagonista *Spovede masky* (teda aj Mišima). Pod vplyvom vzťahu so starou mamou sa identifikoval so ženskými postavami, akými boli Kleopatra a kúzelníčka Tenkacu. Objektmi sa stávali mladí princovia, mocní rytieri a zavraždení hrdinovia rozprávok, teda typicky ženské objektové voľby.

Zároveň sa uskutočňuje aj pozitívny Oidipovský komplex, podľa ktorého sa syn identifikuje s otcom (či iným mužom) a matka sa stáva hlavným sexuálnym objektom. U protagonistu *Spovede masky*, kvôli negatívnemu vzťahu s otcom, dochádza k identifikácií s inými mužskými postavami, a to čističom žumpy, revízorom či sprievodcom, v neskoršom období s Omim. Miesto objektu si zachováva matka, pretože mala veľký význam v živote hlavnej postavy i samotného Mišimu a jej vplyv sa prejavoval aj vo vzťahu k iným ženám, pretože tieto vzťahy boli často sabotované pre prílišnú naviazanosť na matku.

S homosexualitou podľa Freuda i Hirschfelda súvisí aj sadistickomasochistický charakter sexuálnej energie. Sadistická časť bola nasmerovaná voči sexuálnym objektom mužského pohlavia a prejavy boli viditeľné v sadisticko-násilných fantáziách protagonistu. Masochizmus bol naopak ako pasívna zložka resp. premenený sadizmus smerovaný voči vlastnej osobe vo forme prísneho životného režimu, tréningu i napriek slabému zdraviu a vo finálnej etape ako samovražda.

Potlačovaním homosexuálnej zložky svojho charakteru pred spoločnosťou pod vplyvom morálky a davového konceptu správania sa začínajú objavovať rôzne neurotické prejavy chovania. Najvýznamnejšou zložkou charakteru hlavnej postavy *Spoved' masky* i Mišimu je existencia dvojakej identity, ktorá sa zhoduje s dvojakým priebehom Oidipovského komplexu. Aspekty Mišimovho detstva mali za následok vytvorenie schizoidnej povahy a dvoch princípov správania.

Hlavnú zložku výchovy starej matky, ktorá predstavovala najvýznamnejšiu autoritu, tvorila kontrola. Mladého Mišimu učila aj aristokratickej hrdošti a sebadisciplíne, ktoré sa občas prejavovali jeho nadmerným sebavedomým a pýchou. Taktiež prehľbovala jeho vzdelanie o typicky japonských zložkách kultúry ako literatúra či divadlo kabuki. Obmedzenie styku s deťmi v rovnakom veku a takmer výlučne ženské prostredie mali za následok, že sa u Mišimu vyvinul dievčenský a nesmelý charakter.

Druhou autoritatívnou osobou bol otec. V prvom období života, keď mal Mišima možnosť navštíviť rodičov, matka mu umožňovala voľnosť a slobodu, ktorú nemal možnosť pocítiť u starej mamy. Otec bol vždy prísny, čo sa prejavilo najmä neskôr, keď došlo k zjednoteniu Mišimu s rodičmi, pretože otec požadoval mužnejší a realistickejší prístup k životu.

Takýmto spôsobom bola vytvorená pasívna, utiahnutá povaha s dievčenskými spôsobmi, ktorej uzavretý charakter spôsobovala najmä homosexualita a chatrné zdravie, ktoré protagonistu ako aj Mišimu izolovali od zvyšku spoločnosti. Naopak aktívna, komunikatívna povaha, ktorá bola schopná stať sa súčasťou spoločnosti a pretvoriť vonkajší vzhľad útleho Mišimu na svalnatého samuraja, bola úplným opakom druhej zložky charakteru. Práve táto mužská zložka zodpovedala heterosexuálnemu vývoju.

Dve súčasti charakteru umožnili Mišimovi žiť v manželstve ako známy spisovateľ akceptovaný spoločnosťou, ale zároveň si zachoval aj svoju romanticko-emocionálnu povahu, ktorú využíval pri tvorbe literárnych diel. V prípade Mišimu predstavuje

negatívny Oidipovský komplex, homosexuálna voľba a pasívny charakter hlavnú zložku psychiky, ktorá sa prejavuje cez literárne diela, fantázie i ukryté homosexuálne prejavy. Naopak druhá časť charakteru tvorí akúsi masku, ktorá mu umožňuje existenciu v spoločnosti a útek pred vlastnou skutočnou povahou.

Typický model správania, ktorý sa podľa okolností riadi jedným z dvoch aspektov Mišimovej psychiky je narúšaný davovým spôsobom myslenia, ktorého hlavnou zložkou je davový pud. V diele *Spoved' masky* dav reprezentujú spolužiaci zo školy. V takomto prostredí pod vplyvom identifikácie s ostatnými členmi davu na základe Omiho ako ideálu boli schopní vzoprieť sa školským pravidlám. Pomocou autohypnózy, ktorou si protagonista vsugeroval to, že je ako každý iný chlapec v jeho veku, snažil sa napodobňovať ich typické správanie, a tak bol schopný nasledovať heterosexuálnu voľbu objektu a potláčať homosexuálne myšlienky.

Vyvrcholením dvojitého charakteru a sadomasochistickej povahy sexuálneho pudu bola *seppuku*, ktorú Mišima spáchal 25. novembra 1970. V podstate bola zavŕšením ako umeleckého života, tak i života osobného. Masochizmus ako pokračovanie sadizmu sa odzrkadlil v samovražde, keď sa aktívny sadizmus zmenil na pasívny masochizmus. Smrť bola finálnym riešením neschopnosti dosiahnuť rovnováhu medzi utiahnutým, zženštilým charakterom a aktívnym, maskulínnym charakterom .

Summary

The main objective of this thesis was to apply the psychoanalytical Freudian approach on the novel *Confession of a Mask* by Yukio Mishima with the main focus on the homosexuality of the novel's protagonist. The specific terminology and the concept of human sexual development created by Freud are used in this work, because it helps to understand the specific memories and experiences described in the novel. Freudian theories also name the factors, which led to homosexual development of the main character.

According to Freud homosexuality as well as heterosexuality has roots in congenital bisexuality, which during the puberty usually changes into one of sexual orientations – either heterosexuality or homosexuality. Since the attraction between male and female connected to heterosexuality is not scientifically proven, there is no reason to claim that homosexuality is a disorder or illness. The first part of the thesis focuses on the Freudian publications, which describe or explain the development of sexual identity. Also the books about behavior in mass or crowd of people are important, because human behavior tends to change under the influence of the psychology of mass.

The central part of this thesis is formed by the analysis of the childhood memories and experiences in the puberty of the main character of the novel *Confession of a Mask*. Every part is examined through the psychoanalytical concept of sexuality with the main goal to explain the circumstances in the childhood that led to the development of homosexuality. Because the novel is autobiographic, the results of this analysis is applied on the life of author Yukio Mishima and through the comparison of Mishima with his novel's protagonist and through the similarities of their lives, the sexual development of Mishima can be explained as well.

Bibliografia

Primárna literatúra

Mishima, Yukio. *Geständnis einer Maske*. Hamburg: Rowohlt, 2007.

Sekundárna literatúra

Freud, Sigmund. *Das Ich und das Es*. Leipzig: Internationaler Psychoanalytischer Verlag, 1923.

---. *Drei Abhandlungen zur Sexualtheorie*. Leipzig und Wien: Franz Deuticke, 1922.

---. *Massenpsychologie und Ich-Analyse*. Leipzig: Internationaler Psychoanalytischer Verlag, 1925.

---, *Schriften zur Neurosenlehre und zur Psychoanalytischen Technik (1913-1926)*. Wein: Internationaler Psychoanalytischer Verlag, 1931.

Boyarin, Daniel. *Unheroic conduct: the rise of heterosexuality and the invention of the Jewish man*. University of California Press, 1997.

Carroll, Janell L.. *Sexuality Now: Embracing Diversity*. Cengage Learning, 2009.

Clarke, Victoria, Sonja J. Ellis, Elizabeth Peel and Damien W. Riggs, *Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Queer Psychology: An Introduction*. Cambridge University Press, 2010.

Černoušek, Michal. *Sigmund Freud: dobyvatel nevědomí*. Praha: Paseka, 1996.

Gay, Peter. *Freud: a life for our time*. New York: N.Y. Anchor Books, 1989.

Gilman, Sander L.. *Freud, race, and gender*. Princeton University Press, 1995.

Hayman, Ronald. *Život C.G. Junga I: Zrození psychomága (1875-1917)*. Trans. S.M. Blumfeld. Praha: Práh, 2001.

Kaufmann, Walter Arnold. *Nietzsche, philosopher, psychologist, antichrist*. Princeton University Press, 1974.

Markus, Georg. *Sigmund Freud a tajemství duše: životopis*. Trans. Eva Červinková. Praha: Paseka, 2002.

Nathan, John. *Mishima: a biography*. Da Capo Press, 2000.

Robert, Marthe. *Psychoanalytická revolúcia: život a dielo Sigmunda Freuda*. Trans. Eugénia Felberová and Oľga Halmiová. Bratislava: Obzor, 1968.

--- and Ralph Manheim. *From Oedipus to Moses: Freud's Jewish identity*. Taylor & Francis, 1977.

Starrs, Roy. *Deadly Dialects: Sex, Violence and Nihilism in the World of Yukio Mishima*. Kent: Japan Library, 1994.

Stokes, Henry Scott. *The Life and Death of Yukio Mishima*. New York: Cooper Square Press, 2000.

Tamagne, Florence. *A History Of Homosexuality In Europe: Berlin, London, Paris 1919-1939*. Algora Publishing, 2004.

Japonské zdroje

Fudžita, Micuo and Jóko Mišima, ed. *Šašinšú Mišima Jukio 25-70*. Tókjó: Šinčóša, 2002.

Ókuno, Takeo. *Mišima Jukio densecu*. Tókjó: Šinčóša, 2000.